

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Våldet och faderskapet

En kvalitativ studie om våldsutövande fäders syn på sin papparoll.

SQ1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Grundnivå: Kandidatuppsats
Datum: Vt.12
Författare; Sandra Fantini
Handledare: Ing-Marie Johansson

Abstract

Titel: Våldet och faderskapet - En kvalitativ studie om våldsutövande fäders syn på sin papparoll.

Författare: Sandra Fantini

Nyckelord: Våld, faderskap, barn, relation

Studiens syfte har varit att utifrån fyra teman om: *våld, relationen; våldet och barnen, iden om den gode fadern och framtiden* söka djupare förståelse kring hur fyra våldsutövande fäder ser på sitt föräldraskap samt hur de talar kring relationen till sina barn. Jag avsåg även söka förståelse kring vad fäderna ansåg som viktigt i relationen till sina barn och hur de efter våldshandlingar i hemmet resonerar kring återuppbyggnad av relation till sina barn.

Jag utgick från nedanstående frågeställningar:

1. Hur talar fäderna kring sitt våld?
2. Hur ser relationen mellan fäderna och barnen ut och hur tror de att barnen påverkas av våldet?
3. Vilken föreställning har fäderna om ett gott föräldraskap i relation till sin egen roll som pappa?
4. Hur arbetar fäderna idag på relationen till sina barn?

Mot bakgrund av studiens syfte och frågeställning valde jag att arbeta utifrån en kvalitativ ansats där jag i studien utgått från fyra respondenters livsvärld. I studien utgick jag från det hermeneutiska perspektivet då jag ämnade söka förståelse kring hur fyra våldsutövande fäder talar om sina barn och deras relation. Min ambition har även varit att återge och beskriva fädernas upplevelser och attityder. För min studie innebär detta att fokus legat på förståelsen och tolkningen av mina respondenters livsberättelser. Samtliga respondenter går i samtal på mansjourer runt om Västra Götalandslän. Två av fäderna går i enskilda samtal och två går i gruppssamtal.

I resultaten framkom bland annat att relationen till barnen i olika utsträckning var viktig för fäderna och barnen. De byggde tillit, skapade och bibehöll relationer på olika sätt. Alla fäder var ense om att våldet inte hör hemma i relationen till barnen. Utifrån olika försvar beskrev fäderna bland annat sina våldshandlingar som felaktiga tillrättavisningar i uppfostran, bråk med partnern och våld riktat mot materiella föremål. Berättelserna präglades av både skuld- och skamkänslor. Eget initiativ, anmälan och på rekommendation av nätverk och professionella var främsta orsaken till att fäderna sökt sig till mansjourerna. Samtliga fäder uppgav att de trodde våldet påverkat barnen. Enade var de även kring barnens reaktioner som uppvisat sig i rädslor, sorg och gråt. En far uppgav att våldet på lång sikt kommer skada barnet och resultera i att det blir otryggt och drar sig till fel förebilder. Några av fäder hade på något sätt samtalat med sina barn om våldshandlingarna och bett om förlåt. Fädernas syn på en god far var någon som barnet kände tillit och förtroende till. Att vara annorlunda sin egen far och fädernas nyfunna perspektiv var återkommande under intervjuerna. Fäderna beskriver uttryckligen en önskan om att göra om och göra rätt. Under intervjun talar de i termer av omsorg och vad som för dem ansågs som viktiga egenskaper hos en far. Fäderna i studien visade på omsorg och att de försöker i olika utsträckning förbättra sig. Detta kan tolkas som att fädernas beteende kan förändras med egen motivation och individanpassade verktyg som hjälp.

Förord

Att skriva uppsats är att genomgå en process, inte endast utifrån ett lärande perspektiv, men det är också en insiktsresa på ett personligt plan.

Utan mina möten med människor, utan era erfarenheter, livsberättelser och teoretiska kunskaper hade min resa varit innehållslös. Ni förstår, under denna resa behövde jag er för att visa mig er värld.

Tack till samtliga fäder som villkorslöst och öppet ställt upp med sin tid och berättelser om för er besvärliga erfarenheter. Var och en av er bör vara stolta att ni vågade ta tag i det som funkade mindre bra i era liv.

Tack till alla professionella på samtliga mansjourer som hjälpt mig att komma i kontakt med fäderna. Och för de samtal och råd som ni gett i arbetets inledande fas.

Tack till min handledare Ing-Marie Johansson för din vägledning och dina kunskapsrika perspektiv genom hela processen.

Tilda! Du är en på miljonen, tack för din fantastiska feedback och korrekturläsning.

Tack till min partner som fått sovit ensam halva nätterna när jag knappat iväg på datorn i rummet bredvid, för din korrekturläsning och stöttning när energin tagit slut.

Tack mamma för att du förstår mig precis så som jag är. Din förståelse att jag under den senaste tiden inte kunnat vara hos dig i den utsträckning som jag velat, har hjälpt mig genom den sista biten.

Sist men inte minst tack till min yngre syster och sociolog Angela Fantini för hennes ovärderliga och kritiskt insiktsfulla perspektiv och råd kring sociologiska aspekter. Jag beundrar din klarsynthet och ödmjukhet.

Så tack för att ni ville dela med er! Utan var och en av er, hade detta inte varit möjligt.

Sandra

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
2. Syfte	8
3. Frågeställning	8
4. Begreppsförklaring	8
4.1 Fysiskt, psykiskt och materiellt våld	8
5. Barns rättigheter och föräldrars skyldigheter.....	9
5.1 Definition våld mot barn	10
6. Tidigare forskning.....	10
6.1 Fader vår som är på jorden helgat vare ditt namn	10
6.1.2 Forskning om våldsutövande fäder	12
6.2 Våld	13
6.2.1 Fysiskt våld	14
6.2.2 Psykiskt våld	14
6.2.3 Materiellt våld	15
6.3 Försvarsmekanismer och Bortförklaringar.....	15
6.4 Barn som vittne till våld	16
6.5 Våldets påverkan på barn	17
7. Teoretiska perspektiv och begrepp.....	19
7.1 Affekt	19
7.2 Skam.....	20
7.3 Skuld.....	20
7.4 Stigma.....	21
7.5 Anknytningsteori	21
8. Metod.....	24
8.1 Vetenskapsfilosofisk position	24
8.2 Forskningsdesign.....	24
8.3 Urval och Tillvägagångssätt.....	25
8.3.1 Intervju och frågornas karaktär	26
8.4 Analysmetod och tillvägagångssätt.....	26
8.4.1 Avgränsningar: styrkor och svagheter.....	27
8.5 Studiens kvalitetsaspekter: Validitet och reliabilitet.....	27
8.5.1 Forskningsetiska överväganden	28
8.6 Förförståelse	28
8.7 Litteratursökning	29
9. Resultat & Analys.....	30
9.1 Presentation av respondenter.....	30
Tema Våld: Hur talar fäderna kring sitt våld?	31
Tema Relationen, våldet och barnen: Hur ser relationen mellan fäderna och barnen ut och...35	
hur tror de barnen påverkas av våldet?.....	
Tema Iden om den gode fadern: Vad symboliserar för dessa fäder en god fadersgestalt mot.39	
bakgrund av sin egen papparoll?	
Tema Framtid: Hur arbetar fäderna idag på relationen till barnen?.....	41
10. Avslutande diskussion.....	45
10.1 Förslag på fortsatt forskning	47
11. Källförteckning.....	48
12. Bilagor	52

Bilaga 1 (Information och Samtyckebrev)	53
Bilaga 2 (Intervjuguide respondenter).....	54

1. Inledning

”Själen säger att det jag gjorde var fel, och det måste man be om förlåt för” (John).

Ovanstående citat kommer från en av mina respondenter.

Vad som utgör en god far och ett gott föräldraskap vill jag tro är individuellt utifrån det enskilda barnets behov och relation till sin far. Jag tänker att balansen om vad som är bäst för barnet och vad som i den dagliga uppfostran anses vara rätt respektive fel är något varje förälder, oavsett bakgrund och relation till sina barn, dagligen brottas med. Vad jag hoppas och tror vi alla kan vara överens om är dock att ett hem där det förekommer våld är ett hem med en bristfällig bas för trygghet som danar väg för osunda relationer. I en familj där det förekommer våld, där barnet upplever skrik, kränkningar och slag mot föremål eller närstående, blir hemmet en farozon i stället för en trygg plats där barnet känner sig älskat och behövt. Några av de konsekvenser som kan observeras i ett hem där det förekommit eller förekommer våld är att barnet upplever låg tillit och stor rädsla. Icke att förglömma individen är föränderlig. Citatet ovan ser jag som en indikation på en individ som är medveten om att han felat och som är villig att ta ansvar för sitt handlande genom att be sina barn om förlåt.

Enligt SCB (2011) drabbades under 2010 ca 49 600 barn av separation mellan föräldrar.

Idag finns mångfaldiga variationer på hur en umgängesform mellan föräldrar och barn kan se ut och orsakerna kan skilja sig drastiskt åt, från tillfällig separation till skilsmässa.

I folkhälsoinstitutets rapport från en konferens om faderskap i Täby i 1994 skriver Lindberg (1995:39) i sitt kapitel om *faderlighet –en hälsofråga*, att det är många faktorer som spelar roll för hur ett barns psykiska hälsa utvecklas.

Bland annat skriver Lindberg (1995:39) att barnets behov av trygghet, närhet och värme från båda föräldrar likväl som att utveckla ett samspel med dem är grundläggande faktorer. Barns biologiska behov innebär bland annat att barnet är i beroendeställning av föräldrars omsorg. En god relation och en trygg och skyddad miljö är andra viktiga förutsättningarna för att barn skall kunna utvecklas positivt fysiskt såväl som psykiskt.

Lindberg (1995:39) skriver att att fäder i större utsträckning är frånvarande barnens liv än mödrarna. Detta kan resultera i att många fäder har begränsad kunskap om barnens behov i olika utvecklingsfaser i livet och att fadern i sin tur kan känna sig frånvarande och främmande i sin roll som förälder. För barn kan detta innebära att de växer upp utan en naturlig närhet och anknytning till sin pappa. I de fall då föräldrarna av olika anledningar lever separerade till följd av skilsmässa, har det visat sig att det endast är omkring en femtedel som träffar fadern oftare än varannan vecka och mer än 50% som träffar fadern mer sällan än varannan vecka. Ca en tredjedel del avsaknar helt kontakten (Lindberg, 1995:39). Oavsett hur trassligt förhållanden ter sig är mycket betydelsefullt fortsätter författaren att göra det man kan för att få ordning och stärka relationen och ungänget med barnen Enligt Bing (1995:39).

90-talets förändringar i föräldralagstiftningen skulle bidra till mindre konflikter mellan föräldrar gällande umgänge och vårdnad av barn. Förändringarna skulle vara av speciell betydelse för kvinnor och barn som utsattes för våld i hemmet skriver Eriksson (2009)

Svensk lagstiftning har i många hänseenden en lagstiftning vars vision krockar mot verkligheten, främst i vårdnadstvister där våld förekommit i hemmet. Barnets och föräldrars behov och rättigheter visar sig ibland vara oförenliga. Utifrån barnets behov har barnet rätt till båda föräldrarna, och föräldrar har liksom barnet rätt att träffa sina barn.

Med anledning av att fäder med aggressions- och våldsproblematik ofta har umgängesrätt

eller delad vårdnad om sina barn efter separation från modern, anser jag det extra viktigt att ställa frågor till dessa fäder kring relationen till barnen. Det krävs att professionella som arbetar med ifrågasatta fäder vågar närmar sig denna typ av frågor. De måste mer effektivt kunna arbeta med att hjälpa fäderna i sin föräldraroll och på så vis närma sig målet att tillgodose barnets behov i så stor utsträckning som möjligt.

Dagens debatt kring olika faderskap har fått mer utrymme än någonsin tidigare i historien. Exempel på olika faderskap kan vara den frånvarande fadern, söndagspappan, varannan helg pappan till den skilt fullgode, närvarande och omsorgsgivande fadern.

Men finns det utrymme och önskan om att lyssna till den våldsutövande faders berättelse och om hans syn kring relationen till sina barn? Min åsikt är att det verkar råda stigma kring att tala öppet om frågor rörande papparollen i förhållande till just våld. Under många decennier utifrån flertalet aspekter har forskare belyst mansvåldet mot kvinnor och barn. Vad forskare på området sällan tagit hänsyn till är dock att den våldsutövande pappan också i många fall är en människa med andra inneboende resurser än de handlingar som han visar i stunder då han slår, skriker och skrämmer. Resurser som barnet kan tänkas behöva.

Enligt Bing (1995:39) är det långt ifrån alla fäder som vill ha umgänge med sina barn, men det finns troligtvis en lika stor andel som bär på önskan om att vara fullt fungerade pappa skriver Bing men som inte vet hur man skall göra och vad barnets behov och bästa innebär?

Forskning om våldsamma mäns papparoll är bristfällig anser Eliasson (2000). Det är mot bakgrund av dessa begränsningar som jag ämnar undersöka fädernas berättelser i denna studie. Hur tänker och känner våldsutövande fäder inför sina barn? Hur tror de att barnen påverkas av våld? Vilken medvetenhet har de kring sitt våld? Vad för relation uppfattar de sig ha med sina barn och hur ser de på sin egen papparoll mot bakgrund av sitt våld? Detta är några av de funderingar som jag med fädernas egna upplevelser och tankar i centrum ämnar jag undersöka.

Min förhoppning är att denna studie skall ge en inblick i hur fyra våldsutövande fäder resonerar kring sin papparoll och relation till sina barn mot bakgrund av sitt fysiska, psykiska och materiella våld mot barnen. Kunskap om hur fäder talar om sitt våld och relation till sina barn anser jag kunna bidra med viktig kunskap för bland annat professionella som i någon utsträckning arbetar eller kommer i kontakt med ifrågasatta fäder.

Vet man hur klienterna tänker kring sin papparoll, sitt ansvar, kring relationerna med barnen, så underlättas det fortsatta arbetet på individuell nivå och dels på ett strukturellt plan där samverkande myndigheter arbetar mot en förbättring kring barn i utsatta livssituationer. De som kan tänkas samarbeta kring faders våld och pappa barn relationen är verksamheter som exempelvis socialtjänsten, familjerätten, kriminalvården, kvinnojourer, mansjourer och intresseorganisationer. Vidare är min förhoppning att väcka intresse, reflektion och diskussion hos studenter inom hälso- och sjukvård, socialt arbete och barn och omsorg. Ju mer kunskap och förståelse professionella har i sitt arbete med våldsutövande pappar ju större är sannolikheten att vi kan assistera med adekvata verktyg som på lång sikt kan gynna deras relation med barnen.

2. Syfte

Studiens syfte är att utifrån fyra teman om: *våld, relationen; våldet och barnen, iden om den gode fadern och framtiden* söka djupare förståelse kring hur fyra våldsutövande fäder talar om sin papparoll samt hur de talar kring relationen till barnen. Jag avser även söka förståelse kring vad fäderna ansåg som viktigt i relationen till sina barn och hur de efter våldshandlingar i hemmet resonerar kring återuppbyggnad av relation till sina barn.

3. Frågeställningar

- Hur talar fäderna kring sitt våld?
- Hur ser relationen mellan fäderna och barnen ut och hur tror de att barnen påverkas av våldet?
- Vad säger fäderna om ett gott föräldraskap mot bakgrund av sin egen roll som pappa?
- Hur arbetar fäderna idag på relationen till barnen?

4. Begreppsförklaring

Det finns många variationer av våld. Sexuellt, fysiskt, latent, psykologiskt, ekonomiskt och materiellt våld. Nedan redogörs kortfattat endast för våld av fysisk, psykiskt och materiellt karaktär mot bakgrund av det våld som gav sig tillkänna i intervjuer med mina respondenter. I kapitlet om tidigare forskning fördjupar och tydliggör jag dessa begrepp mer ingående.

4.1 Fysiskt, psykiskt och materiellt våld

Fysiskt våld är användandet av varje form av fysisk makt, som, genom att den smärta, skadar, skrämmer och kränker, påverkar en annan människa att avstå från att göra något hon önskar göra eller att göra något mot sin vilja (Isdal, 2002, sid. 42).

Hammerlin (2002) definierar i stora drag det psykiska våldet som det som sker genom verbal kränkning och förnedring, hot och fysiskt isolering. Den som är utövare av psykiskt våld har som mål att bryta ner offrets kognitiva funktioner på det psykiska och känslomässiga planet för att skapa rädsla, osäkerhet och obehag.

VKV¹ beskriver det materiella våldet som en form av psykiskt misshandel där mannen aggressivt förstör materiella ting så som möbler och inredning som de närstående tvingas bevittna och som resulterar i rädsla samt obehag (VKV, 2011-08-08).

Daniel Rautio, psykologstudent på Umeå universitet skriver att det även kan handla om att mannen tvingar de närstående att förstöra för dem betydelsefulla föremål (<http://web4health.info/sv/answers/life-family-violence-rescue.htm>, 2008).

¹ VKV är Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer.

5. Barns rättigheter och föräldrars skyldigheter

Från den dagen då man blir förälder åtar man sig ett livsprojekt, och ansvar som innebär att vårda och sörja för barnets fysiska och psykiska hälsa och behov. I nedanstående del beskrivs några av de svenska lagar och paragrafer som rör vårdnadshavares ansvar kring sina barn samt vilka rättigheter som barnen har i relation till sina föräldrar. Det är dessa lagar och paragrafer som myndigheter och professionella har att förhålla sig till i arbetet kring familjer med barn.

I FB² kap 6 1§ inledande bestämmelser om vårdnad, boende och umgänge säger lagen att;

1 § Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling (L2, www.lagen.nu, 2011, SFS, 1983:47).

Detta betyder att barnet har rätten till en fullgod omsorg och omvårdnad som innefattar att dess psykiska och materiella behov tillgodoses av vårdnadshavare. Att utöva psykiskt eller fysiskt våld eller bestraffning är ett brott och betraktas som misshandel enligt brottsbalken (BrB³ 3:5).

Den som enligt FB 6 kap. 2 § står under vårdnad av en eller två föräldrar är de som också skall sörja för barnets behov. Det innebär att vårdnadshavare står för den tillsyn som barnet behöver utefter ålder, utveckling och omständigheter. För att förhindra att barnet skadas fysiskt eller psykiskt, skall vårdnadshavare stå för det skydd, uppsikt och andra lämpliga åtgärder som kan tänkas gälla då fara uppenbarar sig (SFS, 1949:381).. Detta må tyckas självklart. Likväl lider tusentals barn varje minut på grund av våld av olika karaktär i hemmet.

Då barn far illa eller löper risk att fara illa tar lagen hänsyn till barnets bästa vars princip är en bland flera grundpelare i FN:s barnkonvention. I varje enskilt ärende skall man även ta särskild hänsyn till barnets egen vilja med beaktning av ålder samt mognadsnivå (SFS, 2006:458). Enligt FB 6 kap 2 a § skall barnets bästa vara avgörande i ärenden och beslut gällande boende, umgänge och vårdnad. Detta innebär att barnen skall skyddas från att bli vittne till övergrepp eller själv bli utsatt exempelvis genom att olovligt föras bort, hållas kvar. Barnet har rätt att utifrån sina behov ha en god och nära kontakt med båda sina föräldrar (SFS, 1949:381).

Vid barnets födsel står barnet under båda föräldrars tillsyn och vårdnad, under förutsättning att de är gifta enligt FB 6 kap 3 §. Även i det fall där föräldrarna beslutar sig för att skiljas eller separera står barnet fortfarande under bådass vårdnad så tillvida vårdnaden inte upplöses i enlighet med 5, 7 eller 8 § lagen (SFS, 1949:38).

Domstolen är enligt FB 6 kap 19 § skyldig att vid tvist rörande vårdnaden kring barn, umgänge samt boende se till att barnets förhållande utreds. I FB 6 kap 7 § står det att om endera av föräldrarna;

[...] vid utövandet av vårdnaden [...] gör sig skyldig till missbruk eller försummelse eller i övrigt brister i omsorgen [...] på ett sätt som medför bestående fara för barnets

² Föräldrabalken

³ Brottsbalken

hälsa eller utveckling, skall rätten besluta om ändring i vårdnaden (L2, www.lagen.nu, 2011, SFS, 1949:381).

Vad gäller umgänge mellan barn och förälder så har barnet enligt FB 6 kap 15 § rätt att träffa den förälder som det inte bor tillsammans med. Umgängesformen och graden av umgänge kan se olika ut. Det kan ske genom att de träffar varandra enskilt eller att det sker under övervakning. Vidare står det i lagen att barnets vårdnadshavare har ansvar för att umgänge med annan nära person som står barnet särskilt nära, så långt möjligt tillgodoses, så tillvida det inte löper någon risk för barnet och det motsvarar barnets bästa. Detta kan syfta till en anknytningsperson som spelar avgörande roll för barnet enligt lag (2006:458).

5.1 Definition våld mot barn

Barnmisshandel är ett brett samlingsnamn som synonymt används för psykisk, fysisk, och sexuell misshandel. Andra synonyma benämningar som är vanligt förekommande är barn som far illa, utsatta barn eller barn i riskmiljöer. Problematiken med begreppsoklarhet är att det kan medföra svårigheter i tolkningen, framförallt då det kommer till samverkan mellan olika myndigheter. Riksdagens direktiv från (1998:105) säger att barnmisshandel bör åsyfta det våld som alla vuxna utsätter barn för i form av psykisk eller fysiskt karaktär (SOU, 2001:72).

Nationellt och internationellt finns det idag inte någon definitiv allomfattande begrepsförklaring för barnmisshandel. I Socialdepartementet slutbetänkande från Kommittén mot barnmisshandel SOU 2001:72 refererar man till Kempes (1983) definition där;

[...] barnmisshandel är när ett barn utsätts för fysisk skada, ofta upprepat, eller allvarlig försummelse av föräldrar eller vårdnadshavare och när dessa handlingar strider mot samhällets normer och lagar vad beträffar vård, omsorg av barn från vuxna och när de inte är ett resultat av oförutsedda händelser (SOU, 2001:72 sid. 116-117).

I FN:s barnkonvention artikel 19 om barnets skydd mot övergrepp förbinder sig samtliga konventionsstater att vidta alla lämpliga åtgärder i form av lagstiftning, administrativa såväl som sociala som bidrar till att:

[...] skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård (UNICEF, 2009 sid. 21).

6. Tidigare forskning

I detta kapitel ges inledningsvis en historisk bild av hur synen på den postmoderna fadern har skapats i tid och rum. Vad som förväntas av honom och vidare vilka faktorer som kan spela roll i skapandet av olika fadersgestalter. Försättningsvis presenteras tidigare forskning om våldsutövande fäder följt av en fördjupning av begreppen fysiskt, psykiskt och materiellt våld. Därefter redogörs för vanligt förekommande bortförklaringar som används i samband med våldsutövning. Avslutningsvis avrundar jag med ett kapitel om våldets påverkan på ut barn.

6.1 Fader vår som är på jorden helgat vare ditt namn

Faderskap är inte detsamma som föräldraskap. I de gamla folksagorna framställs den gode fadern som den beskyddande, trygga och lugna mannen. Han var handlingskraftig, prestationsdriven och självständig, han beskrevs som räddaren i nöden och den som hade kontroll över situationen när faran var framme (Bäck-Wiklund & Bergsten, 2005).

Den nordiska faderskapsforskningen har utvecklats till det enskilt största forskningsfältet inom mansforskningen (Landstingsstyrelsen, 2006).

Under tidiga 1900-talet var faders främsta uppgift att lära sina barn till att fungera som arbetsdugliga samhällsmedborgare och trygga familjens ekonomiska situation. Förändringarna i det senmoderna samhället har påverkat familjelivet radikalt. I takt med den socialpolitiska utvecklingen på 60-talets och fram tills idag, tog genusforskningen fart och nya lagar som bland annat jämställdhetslagen och föräldraförsäkringen trädde i kraft. Skilsmässorna ökade och honnörsorden bland den feministiska rörelsen blev ett mer jämställt hem där förhoppningar vilade på att föräldrar i större utsträckning skulle kunna förena sitt familjeliv med arbetsliv. Enmansförsörjarfamiljen ersattes av tvåförsörjarmodellen och den traditionella kärnfamiljekonstellationen fick nya färger och former (Plantin, 2001)

Fram på 80-talet presenterade media faderskapets nya ansikte. Skjortlösa med ett spädbarn i armarna gick fadern från att vara offensiv och yrkesarbetande till att porträtteras som en känslig och sårbar man. Det var dock inte bara medierna som gav indikatorer på att faderskapet var på väg i en ny riktning. Genom forskningsrapporter på internationell och svenskt plan visade fäder en ny och förändrad attityd. Som socialpolitiken inte är statisk är faderskapsidealen inte skrivna i sten. Idag förväntas fäder vara delaktiga vardagspappor som bygger relation till sina barn. Att kela, leka och jollra i takt med de små på barnrytmiken på torsdagsmorgon till att byta blöjor och natta dem. Fadern idag förväntas med andra ord fungera som en omsorgsgivande närvarande fader (Plantin, 2003).

Trots socialpolitiska reformer och en rad framåtsträvande initiativ till ett mer jämställt föräldraskap visar forskningssiffrorna fortfarande att en förbryllande hög andel kvinnor fortfarande står för det oavlönade hemarbetet i familjen däribland omsorgen för barnen (Bäck-Wiklund & Bergsten, 2005). Andra forskningsresultat visar och andra sidan på att män till skillnad från tidigare är betydligt mer involverade i sina barns liv. Plantin (2003) förklarar att det bland annat beror på en ökad jämställdhet och på föräldrars ökade medvetenhet kring barnens utveckling och behov (Olsen 2000; Plantin 2001).

Faderskapsideal formas inte bara utifrån sociala, politiska och strukturella faktorer som kön, klass, familjeform, traditioner, kulturella drag och rådande samhällsnormer. I takt med en mer globaliserad värld har arbetsmarknaden och arbetsgivarens förväntningar och villkor förändrats och de är fler parter som har en hand med i spelet än tidigare. Alla ovan nämnda

faktorer spelar roll när man analyserar hur faderskap formas och agerar. Vidare får inte glömmas att den patriarkala köns- och maktordningen ger sig till känna i våra vardagliga relationer. Detta ger sig till känna bland annat genom att mödrar och fäder använder skilda begrepp när de i sin beskrivning redogör för innebörden av jämställdhet i hemmet och i relationen med barnen. Män tillbringar merparten av sin tid med barnen kring att leka och engagera sig i deras fritidsaktiviteter medan kvinnan står för merparten av det obetalda hemarbetet. Följaktligen har mannen fortfarande den dominerande försörjarpositionen (Plantin, 2003a; 2003b).

Idag vet man att fäder och mödrar kan ha en lika viktig position för sina barn. Forskningsvärldens intresse för den omsorgsgivande och relationsinriktade fadern de senaste 50 åren visar dels att fäder engagerar sig mer i sina barn än någonsin tidigare och att det är av stor vikt för den moderna fadern att vara en del av familjen (Bäck-Wiklund & Bergsten, 2005).

6.1.2 Forskning om våldsutövande fäder

På områden kring våldsutövande fäders ansvar, och mer så, barnens återhämtning behövs det metodutveckling skriver Eriksson (2003). Forskning om våldsamma mäns papparoll är bristfällig anser Eliasson M (2000). En av anledningarna kan förklaras med att män förnekar och förskjuter ansvaret kring sina våldshandlingar. Ytterligare är att fokus legat på våld riktat mot modern. Det är först under senare år som olika stödjande insatser kring våldsutövande fäders föräldraskap utvecklats. Eriksson (2003) skriver att det finns problem gällande själva begreppet våldsutövande fäder. Istället för att använda begreppet våldsutövande fäder talar man om mansvåldet, våld i nära relationer, våld mot kvinnor och barn. Att gömma eller att inte synliggöra dessa män som fäder som utövar våld menar Eriksson (2003) i sin avhandling *i skuggan av pappa* är ett problem i sig. Detta resulterar i att barnets situation bakas in som en del av kvinnans och familjens utsatthet som system (Eriksson, 2003).

Kastling (2010) hävdar att en far som slår brister bland annat i sin omsorgsförmåga och därmed även i sin föräldraroll. Fadern är en person som står i en nära relation till sitt barn och som har juridiska rättigheter med utgångspunkt i sitt faderskap (Eriksson 2009).

Plantin (2003) skriver att barns rättigheter vad gäller våld i nära relationer är ett väldebatterat ämne och samhällsproblem som fått mycket uppmärksamhet från myndigheter, föreningar och ideella organisationer, nationellt som internationellt. Då barn far illa, befinner de sig i en ytterst brutalt utsatt situation där de dessutom står i beroendeställning till sina föräldrar. Lindén (2010) hänvisar i en artikel publicerad på hemsidan för våld i nära relationer till Marius Råkils arbete med våldsutövande fäder och papparoll på ATV⁴ i Oslo. Han skriver bland annat att vi måste gå vidare förbi den position som säger att om våld förekommit, ska pappan inte vara förälder och menar att vi måste se till hela situationen kring våldets orsaker och samband. Råkils tankar kring föräldrakapacitet grundar sig i de möten han erfarat med sina klienter på ATV skriver Lindén (2010). Han beskriver att våld och relationen som män har kan se mycket olika ut. Vissa män har svårigheter att bygga relationer till sina barn på grund av att de har begränsat umgänge eller inget umgänge alls med sina barn. Alla fäder vet inte vad som förväntas av dem och hur våldet påverkat barnen, kanske har dom inte från början velat ha barn. Många våldsutövande fäder känner sig misslyckade och andra fäder vill bli annorlunda sina egna. Genom att få våldsutövande män att reflektera över sitt föräldraskap

⁴ Stiftelsen Alternativ til Vold

och framförallt kring sin roll som pappa, kan man även göra honom delaktig kring barnens säkerhet och behov (Lindén, 2010).

Grünwald (1995:39) som under åren mellan 1978 och 1997 arbetade som fängelsedirektör på Österåkeranstalten⁵ och som även deltog i konferensen om faderskap i Täby 1994, beskriver i en text om hur de intagna på Österåkeranstalten vid behandlingens inledande skede får skriva ner sina livsberättelser som ger dem chansen att reflektera över sina livsval. Författaren beskriver hur hon genom att ta del av de intagnas berättelser kunde spåra ett mönster i internernas bakgrundshistoria. Dels fann hon att frånvaron av en stark och känslomässig relation med en vuxen man fanns med i bilden, även i de fall då föräldrarna levde ihop. Grünwald (1995:39) argumenterar för att ingen människa föds eller vill födas till tjuv eller fånge. Inte sällan grundar sig oönskade beteenden i att människor fått utstå lidande i sitt liv. Interner på anstalter och fängelser är ofta omgivna av en stor längtan och mycket sorg något som sällan porträtteras i media. Även fast mannen är dömd så kommer han alltid att vara barnens fader. Hon argumenterar för att även den kriminella pappan är viktig för sina barn, och oavsett tidigare handlingar skall han få chansen att utveckla ett ansvarsfullt faderskap. Det finns många funktioner som han kan fylla trots att han sitter inne menar Grünwald (1995:39).

Sett utifrån ett socialt perspektiv och utifrån det sociala arbetets roll är det av vikt för professionell personal som arbetar med våldsutövande män att kunna bemöta sina klienters behov av stödinsatser. Ju mer förståelse den professionella har kring hur våldsutövande manliga klienter resonerar kring sin papparoll och inte minst kring hur de ser på sin relation till sina barn, ju större sannolikhet är det att hjälpinsatserna fyller sin funktion och att man som professionell når fram i mötet med klienterna. Några av de grundläggande förutsättningar i de professionellas dagliga samarbete mellan myndigheter och klienter är att ha ämnesuppdaterad kunskap kring de problem som råder i samhället (Meeuwisse & Swärd 2002).

6.2 Våld

Som tidigare berörts i kapitlet begreppsförklaring finns åtskilliga variationer av våld.

Isdal (2002) skriver att oavsett våldstyp så är våldet att betraktas som en handling för att hantera och bemästra känslor. Metoden kan variera men resultatet blir att den våldsutövade genom sina handlingar, hotar mottagerens livsexistens, integritet och frihet (Isdal, 2002).

Våldet som handling är intelligent, effektivt och hierarkiskt fortsätter författaren. Våld som fenomen är relationella funktionella handlingar vars syfte är att uppnå makt och därav blir det ett maktmedel. Genom att utöva våld skapar utövaren maktlöshet och ångest hos mottagaren. Dessutom tar våldet plats inom organiserade system som upprätthålls genom att det existerar en undersåt och en dominerande part skriver (Isdal, 2002).

Isdal (2002) redogör vidare för att gemensamt för våld är att det är något icke önskvärt. Den som utövar våld har ett mål eller motiv med sitt agerande. Det kan handla om att få utlopp för

⁵ Österåkeranstalten som ligger en bit utanför Täby i Stockholm bedriver sedan 1976 behandlingsarbete för livstidsdömda narkotikamissbrukare. De som får behandling måste själva söka för att få delta i programmet. Österåkeranstalten var även den första anstalten med en besök och övernattningslägenhet dithän familj, med barn kunde få bo och vistas över en helg.

olika känslor så som ilska, aggression och maktlöshet fortsätter han. Oavsett syfte är handlingen målinriktad. Handlingen måste därutöver sättas in i ett sammanhang.

I sin beskrivning av våld använder sig Isdal (2002) av kommunikationen som metafor, där det existerar en avsändare, ett budskap och en mottagare. Våldets avsändare är inte alltid medveten om sina bakomliggande motiv. Mer ofta än sällan är egenintresset hos avsändare så starkt att man gärna gömmer sig bakom bortförklaringar skriver Isdal (2002). Våld som begrepp är inte bara en handling av fysisk karaktär som resulterar i märken på kroppen. Det lämnar spår i själen, det är någor som ont i hjärtat. Därför måste våld som begrepp omfatta alla de handlingar som kränker, smärtar och skrämmer. Fysiskt våld förklarar Isdal (2002) är den grundläggande formen av våld, då den kan kopplas till en handling som kan skapa fruktan för vår existens, skapar rädsla för att dö eller bli skadad.

6.2.1 Fysiskt våld

Fysiskt våld syftar oftast till all form av våld som riktas mot kroppen och som angriper eller avvärjar en annan människas integritet. Det kan innefatta slag, stryptag, bitningar, sparkar, att knuffas, att spotta, till att använda vapen (Hammerlin, 2002; NKC, 2012).

Hur och mot vilken kroppsdel den våldsutövande riktar våldet spelar även roll, då det är målinriktat. Ofta riktar man slag mot kroppen för att det inte skall synas, det skapar rädsla och det gör ont. Slagen mot ansiktet är extra verkningsfulla och förudmjukande. Då man använder tilltyggen så som vapen är det främst för att skrämmas men även för att det skadar mer. Genom att rikta slag mot bakdel och könsorgan uppnås symbolisk förudmjukning som är oerhört kränkande, och på så vis kan offret lätt brytas ner (Isdal, 2002). Holmberg & Enander (2005) beskriver i sin bok *Varför går hon?* passivt fysiskt våld där mannen kan hålla kvinnan vaken om nätterna, ge henne pengar till mat, kläder och dyl. och socialt isolera henne från sjukvård som i sin tur påverkar henne direkt fysiskt (Holmberg & Enander, 2005).

6.2.2 Psykiskt våld

I Follingstad m.fl. (1990) studie av 234 våldutsatta kvinnors upplevelser kring våld var det 72 % av kvinnorna i studien som uppgav att det psykiska våldets effekter varit värre än den fysiska misshandeln. Det psykiska våldets karaktär är mer subtilt och dolt skriver Askeland Rangul, Strand, & Saetre (2002).

Psykiskt våld innefattar att skrämma, skada, kränka på alla plan och sätt som inte innefattar våld av fysisk karaktär. Detta uppnås genom att dominera genom makt eller hot. Isdal (2002) delar in det psykiska våldet i sju kategorier; indirekt hot, direkt hot, förödmjukande beteende, kontroll, emotionellt våld, degraderande, utagerande svartsjuka och isolering. Utövaren brottas inte sällan själv med känslor av maktlöshet, otrygghet, rädsla för att bli övergiven och känslor av att inte räcka till. Genom att använda olika verktyg eller metoder som kontrollerar, styr, dominerar, sårar, kränker och förminskar, uppnår utövaren en kortvarig känsla av att vara större, starkare, bättre och tryggare (Isdal, 2002).

Det direkta hotet handlar om att dominera och styra mottagaren för att hantera egna rädslor och otrygghet. Ett vanligt förekommande hot kan låta i stil med att, om du inte gör som jag säger, så kommer det att få konsekvenser som du senare kommer ångra. Det indirekta hotet eller det dolda våldet som Askeland m.fl. (2002) talar om, är mer subtilt, kan inte lika lätt upptäckas men har samma effekt. Det kan handla om något som parterna sinsemellan bara förstår. Det kan syfta till känslor som bottnat sig i tidigare händelser av våld och som

utövaren väcker till liv och som signalerar till mottagaren att nu är något på gång igen. Beteendet hos utövaren kan vara oberäkneligt och i sin tur skapar otrygghet. Det indirekta våldet handlar främst om att skapa rädsla, oro, obehag och otrygghet (Askeland m.fl. 2002).

En blick kan säga mer än tusen ord och ett ord kan betyda att mottagaren har flera konsekvenser att se fram emot om hon/han inte uppför sig enligt utövarens regler (Isdal, 2002). Då utövaren degraderar mottagaren uppträder han förödmjukande och kränkande för att sårare mottagarens psyke och sätta värdigheten ur spel vilket får mottagaren att agera på ett sätt som hon/han upplever förödmjukande. Genom att förminska mottagaren använder utövaren genom nedvärderande ord för att komma åt mottagaren. Orden är noga valda och utövaren vet precis vilka punkter som han skall trycka på. Det kvinnliga könsorganet är bland det mest vanligt förekommande och missbrukade ordet. Vidare kan det handla om att kränka mottagarens egenskaper och roller, exempelvis genom att säga att du är en dålig mor. Isdal (2002) beskriver vidare att utåtagerande svartsjuka kan användas för att straffa, plåga och styra en annan människas liv och handlingar. Genom att anklaga, hålla korsförhör, isolera och kontrollera mottagaren uppnår utövaren kontroll och makt. Kontroll och makt i sin tur är något som vi alla i viss grad vill ha och känna i våra liv. Men när makt, kontroll och dominans arbetar sidledes är det en farlig affär fortsätter Isdal (2002), då det är en form av dominans som bl.a. utgår från känslan av att behöva ha makt, vars resultat blir frihetsberövning och i andra fall isolering.

Gällande emotionellt våld eller psykiskt våld så syftar dessa handlingar till att förminska och få mottagaren att känna sig oviktig och dålig. Utövaren kan medvetet eller omedvetet spela psykiska lekar med mottagaren som får denne att tro att problemet ligger hos henne. Genom att förbise mottagaren genom exempelvis tystnad när hon talar eller motsatsen skratta och förlöjliga det mottagaren säger får utövaren mottagaren att känna sig ovärdig och liten (Isdal, 2002).

6.2.3 Materiellt våld

Det materiella våldet riktas som det låter mot döda föremål, så som dörrar, väggar, bord och saker i allmänhet. Dock inte sagt att man inte strategiskt kan kontrollera sina föremål som kan ha speciell symbolisk betydelse och värde för den man vill utsätta. En man kan exempelvis ta sin kvinnas smycke eller arvegods och förstöra detta för att sårare och komma åt henne. På så vis är våldet ofta kontrollerat och övervägt. Med denna typ av våld önskar den våldsutövande främst skrämja mottagaren för att uppnå kontroll över situationen och personerna runt omkring sig. Om det tidigare förekommit fysiskt våld kan våldet upplevas som extra påtagligt, skrämmande och till och med förlamande (Isdal, 2002).

6.3 Försvarsmekanismer och bortförklaringar

Saugstad (2001) beskriver i sin bok *Psykologins historia* psykoanalysens syn på människans försvarsmekanismer. Inom psykoanalysen betraktas bortträngning som en central försvarsmekanism som ligger nära besläktad med förvrängning och förnekelse av fakta. Försvarsmekanismerna fyller funktionen att skydda individens ego från yttervärldens hot, olust, ångest och individens egna driftimpulser. Anna Freud var en av dem som kategoriserade in olika reaktionsformer som kunde uppstå i samband med upplevd ångest. Bland dem var

förnekelse, bortträngning, reaktionsbildning, projektion, förskjutning, rationalisering eller bortförklaring, intellektualisering, identifikation och sublimering (Saugstad, 2001).

Bortförklaringar, minnesluckor och mörkläggning av händelser kan ses som normalt i en våldsutövande mans värld menar Eliasson, P. E. (2000). Detta på grund utav den skam och de obehagskänslor mannen känner inför sitt handlande.

Isdal (2002) beskriver försvar som en strategi varpå mannen försöker reducera våldet till något betydelselöst eller något som inte utgör ett problem. Förnekelsen innebär att mannen avsägar sig ansvaret kring våldet eller rent krast att det aldrig förekommit. Inom psykologin ser man förnekelsen som en av de mest primitiva försvarsmekanismerna. Logiskt sett är tanken om att man som pappa använder våld mot sina barn skrämmande och något som skapar intensiv ångest. Dessutom skulle ett erkännande av sina handlingar medföra någon form av straffåtgärd eller påföljd. Minnesluckorna är ett annat sätt varpå mannen söker skydda sig mot ansvar och verkligheten och gömma sig bakom. Därav kan han inte heller ställas inför svår (Isdal, 2002).

Eliasson, P. E. (2000) tar i sin bok om *män, kvinnor och våld* upp våldsutövande mäns bortförklaringar. Han skriver att män som utövar våld är väl medvetna om att dom genom sina handlingar felar. Ofta använder de våld som en ursäkt för att slippa ta hand om vissa situationer eller sina svagheter, rädslor och känslor och ser våldet som den enda utvägen. Trots medvetenhet om sitt felaktiga beteende begår mannen upprepade våldshandlingar. Dels för att han kan och dels för att våldet ännu inte fått några konsekvenser. Då mannen använder våldet som problemlösare och långstmed sin medvetenhet om att han agerat felaktigt, behöver han ha sina bortförklaringar för att rättfärdiga sitt handlande. Listan på bortförklaringar kan göras lång och ofta håller mannen kvar i dem så länge som de fyller sin funktion. Författaren redogör även för hur vissa bortförklaringar påminner om alkoholists där man ursäktar sig, gråter floder och lovar och svär att händelsen aldrig igen kommer upprepas. Andra män lägger hela skulden på mottagaren av våldet genom att uttrycka sig att, hade du gjort som jag sa så skulle detta inte ha hänt o.s.v. Genom förnekelse av ansvar skapar mannen dels maktlöshet hos offret men förstärker och skapar på samma sätt nya försvar, vilket i sin tur kan bidra till att våldsbeteendet och insikten kring sitt agerande blir svårare att bryta (Eliasson, P. E. 2000).

Mannen är dock inte den enda som förnekar och tränger undan våldet. Att våld mot barn är extra fränstötande och tabubelagt gör att det blir obeskrivligt smärtfyllt att erkänna för sig själv att ens barn är offer för våld i det egna hemmet. Kastling (2010) skriver att han under sina yrkesverksamma år träffat på föräldrar som menar på att deras barn inte vittnat om våldet då de antingen varit i ett avskilt rum eller sovit då våldshandlingar eller bråk ägt rum.

Det är en vanlig inställning bland både män och kvinnor bekräftar Lycke & Molin (2002) att barn som lever med en våldsutövande far inte sett eller tagit skada av våldet. Gällande fäder som utövat våld mot barn är det vanligt förekommande att fadern inte ser eller vill erkänna att han utsätter barnen för övergrepp utan förklarar bort det som en del av uppfostran. Detta kan även förklaras med att våld mot barn är mer svårt att tala om och i betydande utsträckning mer skambelagt än våldet mot kvinnor (Lycke & Molin, 2002).

6.4 Barn som vittne till våld

Barn känner, ser och hör. I familjer där det förekommer våld finns förnekelse nära. Rädda barnens undersökningar uppskattar att ungefär ett barn av tio i Sverige är vittne till våld (www.rb.se, Barn som bevittnar våld). Något som bland annat bekräftas av kommittén mot

barnmisshandel. Kommittén mot barnmisshandel uppskattar att omkring 5 % har blivit vittne till våld vid upprepade tillfällen. Detta motsvarar runt 190 000 barn (NCK, SOU 2001:72, Eriksson, 2009).

Begreppet att uppleva våld används idag i svensk lagstiftning. De barn som upplevt eller upplever våld mellan föräldrarna är brottsoffer (NKC, 2012). Barnen skall i dessa fall ses som brottsoffer enligt socialtjänstlagen och handlingen vidare att behandlas som en allvarlig form av psykisk misshandel (www.rb.se). Barn som vittnar om våld är direkt utsatta för psykologiskt våld då de är en del av sin egen livsmiljö förklarar (Hydén, 2010). Rent psykologiskt är det omöjligt att benämna dem som åskådare, istället använder hon termen delaktiga vittnen. Barnen är i en situation som de tvingas förhålla sig till, som de själva inte valt eller kan rå för eller styra över, vilket bidrar till upplevelser som maktlöshet och vanmakt.

I Kastling bok, *Män som slår kvinnor*, (2010) refererar han till en intervjustudie som gjordes i Göteborg där man intervjuat barn och kvinnor som utstått våld i hemmet. Över 77 % av barnen rapporterades ha befunnit sig i samma rum där modern utsatts för våld och 95 % utav totalt 86 barn hade befunnit sig i lägenheten när våldet ägt rum. 45 % av barnen hade suttit på fadern eller moderns arm och då även själva varit delaktiga i våldet genom att försöka stoppa och förhindra det. Utav de barn som hade blivit slagna av pappa uppgick siffran till 65 % och 25 % hade tagit emot stryk vid upprepade tillfällen.

I Överliens (2007) publikation i nordisk tidskriftsdatabase hänvisar hon dels till en norsk studie vars resultat visar att i de fall där våld förekommit i hemmet så har över en tredjedel av barnen hört eller blivit vittne till våldet. Vidare hänvisar Överlien till en finsk studie av Dufva (2001) där 17 % av barnen i Finland lever med våld i sina hem (Överlien, 2007). Hon refererar till studier som utförts av Holden (1998) och fann att över 17.8 miljoner barn i USA någon gång hade upplevt våld i sina hem. Internationell forskning från Kanada och USA har bl.a. uppvisat att de barn vars mödrar blir utsatta för misshandel löper 15 gånger högre risk att själva bli utsatta (NCK, SOU 2001:72).

6.5 Våldets påverkan på barn

Barn som våldsutsatta är ingen homogen grupp. Våldets konsekvenser och hur barn bearbetar därtill upplever våldet kan se mycket olika ut beroende på barnets egenskaper, externa skyddsfaktorer så som nätverk, resurser och utvecklingsnivå. Ålder, och kön har givetvis också betydelse. Ängst likt rädslor hanteras i regel med olika försvarsstrategier (NCK; SOU 2001:72). Våld är en problematisk och svår historia för barn att tala om skriver Kastling (2010) dels på grund av att barnets lojalitet med föräldrar och dels som ett resultat av att våldet är skamfyllt och ofta bevaras inom familjen som en familjehemlighet och som ärvs i generationer. Detta innebär bland annat att barn reagerar och blir drabbade i olika utsträckning, men att de likväl är verkligt även om föräldrarna och omgivningen inte talar högt om det. Vissa barn tystas ner och säger inget alls medan andra får betydligt större svårigheter (Kastling, 2010). Det räcker med att ett barn bevittnat våld eller blir slaget en gång för att dess personliga och fysiska integritet skall kränkas. Detta kan leda till att barnet känner skam och skuld känslor över det inträffade och tar på sig ansvaret fortsätter författaren och ofta upplever barnet stor rädsla för att våldet skall upprepas. (Kastling, 2010).

I socialstyrelsens handbok *Våld – En handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld* (2011) har man skrivit om hur barn som lever i en

våldsmiljö, löper risken att dels fara illa fysiskt och att detta kan leda till att barnets psykiska hälsa skadas genom att de antingen själva blir utsatta eller genom att bevittna våld mot närstående. Man redogör även för omfattande kunskap om hur man som barn upplever att bevittna våld och vilka konsekvenser detta medför. Att se sin mamma eller annan närstående, till exempel ett syskon, bli våldsutsatt är ett trauma i sig som kan komma att påverka barnets anknytning och ge allvarliga och långvariga konsekvenser för barnets psykiska hälsa i framtiden (Socialstyrelsen, 2011)

Vanmakt och bristande tillit till vuxenvärlden och sin far är vanligt förekommande förklarar Kastling (2010) då det kommer till barn som lever under en hotbild. Barnet kan inte själv göra något för att förhindra eller mildra situationen, vilket medför att barnet kan känna starka känslor av skam och skuld. Vidare känner barnet lojalitet gentemot förövaren vilket gör det svårare för barnet att dela med sig och bearbeta sina upplevelser.

Barnets relation till en våldsutövande far präglas av ambivalens mellan rädslor, ilska och längtan. Upplevelser av våld kan ofta resultera i ett psykologiskt trauma skriver Kastling (2010). Vanliga fysiska reaktioner kan visa sig genom att barnet isolerar sig. Det kan även få akuta stresssymptom som magont, eksem och astmatiska besvär. Att barn upplever huvudvärk, åtstörningar och sömnproblem är andra förekommande fysiska reaktioner.

När det kommer till de psykiska besvären kan de visa sig i försämrad impulskontroll, katastrofkänslor, långvariga psykiska problem som ångest, självdestruktivitet, depressivitet men också genom uppvisande av aggressivitet och posttraumatisk stress med påträngande minnesbilder. Förakt och hämndtankar, rädsla, skuldkänslor, ilska, psykosomatiska besvär, känslor av hjälplöshet och övergivenhet samt hopplöshetskänslor är andra inte ovanligt förekommande reaktioner (Eriksson 2009; Kastling 2010).

Kastling (2010) beskriver vidare att barnets personlighetsstruktur kan komma att förändras. Gällande de personlighetsstrukturförändrade kännetecknen är en låg tillit till sina egna upplevelser och minnen vanlig. Reaktionerna är ett resultat av att faderns våld på fler sätt bortförklaras, minimeras och hålls i skymundan. Barn som upplever våld har ofta uppvisat pessimism över att inte kunna påverka sin livssituation och inte sällan har barnet ett kort framtidsperspektiv (Kastling, 2010).

Många barn som blir vittne till våld i hemmet kan löpa risk att senare i livet få sociala och psykiska problem. Tidigare studier har även visat att de barn som upplever våld under barndomsåren har en förhöjd risk att som vuxen utsättas och utsätta andra för våld. Så länge pappan inte söker hjälp för sitt beteende, så kommer han inte komma till insikt i de bakomliggande faktorerna till sitt handlande. Mindre kommer han kunna sluta att förneka och bortförklara handlingarna, vilket självfallet resulterar att han inte heller kommer kunna ta ansvar för dem (Kastling 2010; www.rb.se).

Relationen mellan barn som bevittnat våld i hemmet och deras fäder präglas ofta av känslor som fruktan och bristande tillit. Det är dock inte ovanligt att barnet har motstridiga känslor till sin far trots att han utsatt familjen för våld. Känslorna kan exempelvis ta sig uttryck som saknad efter fadern. Detta grundar sig ofta i en lojalitetskonflikt mellan barnets relation till de båda föräldrarna menar Kastling (2010). Författaren menar att relationen mellan barn och våldsutövande fäder ofta är präglad av ambivalens. Dels fylls barnet av sorg, rädsla och vrede men också av längtan. Barnet har på grund av våldet svårt att lita på pappan, då man ser honom som oberäknelig. Man vet aldrig riktigt var man har honom eller när han kommer att explodera nästa gång? En dag kommer han hem glad och snäll för att nästa dag förvandlas till

någon man fruktar. Denna form av beteende gör det extra svår för barnet att tolka in fadern och detta är bidragande faktorer till att anknytningen brister samt att en ambivalens skapas hos barnet. Då fadern utövar psykiskt våld i form av hot, är det som att leva i en krigszon för ett barn skriver Kastling (2010).

Barnet kan inte avgöra om ett hot består av tomma ord, för i ett barns värld är hotet reellt. Ambivalensen inför den våldsutövande pappan fortsätter författaren är det inte ovanligt att barn vid vårdnadstviser ibland väljer att bosätta sig med fadern. Förklaringen är paradoxal. Dels har det framkommit genom tidigare studier att barnet i alla fall upplever en känsla av förutsägbarhet genom att omringa sig våldet. När fadern utövar våld mot barnet och vidare lägger över skuld på barnet genom sina bortförklaringar tar han samtidigt bort barnets känsla av valmöjlighet (Kastling, 2010).

7. Teoretiska perspektiv och begrepp

I detta kapitel kommer jag att beskriva de teoretiska perspektiv och begrepp som använts för att analysera mina respondenters svar. Inledningsvis ges en beskrivning av begreppet affekt som biologisk signal, som kan kopplas till hur fäderna reagerar och känsloreglerar i olika situationer. Vidare redogörs för begreppen skam, skuld som social huvudemotion och moralisk kompass. Många män känner både skuld och skam vilket jag anser viktigt att ta med. Vidare ges en beskrivning av begreppet stigma. Gruppen våldsutövande fäder kan anses tillhöra gruppen stigmatiserade medborgare. Mot bakgrund av sina våldshandlingar blir de tilldelade olika egenskaper som inte nödvändigtvis överensstämmer med deras totala personlighet. Avslutningsvis ges en beskrivning av anknytningsteorin som idag används flitigt inom arbetet med föräldrar och barn i utsatta situationer. Anknytningsteorin utgår från individens grundläggande behov av starka och trygga band mellan föräldrar och barn.

7.1 Affekt

Begreppet affekt används ofta för att beskriva en känsla som plötsligt uppenbarar sig, skriver Kastling (2010). Utifrån affektteorin fortsätter författaren ses begreppet som en biologisk signal som aktiveras av stimuli. Andra former av affekt syftar exempelvis till välbehag, intresse, häpnad, förvåning, ledsnad, avsky, ilska, raseri och förtvivlan. Var och en av affekterna har sin funktion och sin intensitet. Då ett barn till exempelvis hör skrik och bråk så reagerar det ofta med rädsla och sorg. En far som tar till våld i brist på andra uttrycksmöjligheter, känner sig troligtvis både hotad och kränkt, och i brist på alternativa lösningar tar han till handen. De erfarenheter som människor bär med sig kan sägas ligga till grund för hur vi inombords tolkar affekter samt vilken medvetenhet vi har kring våra känslor och handlingar. Kastling (2010) förklarar det enligt nedan:

Om mannens affekter inte är integrerade i känslan av hans själv kommer försvar mot dem att vara nödvändiga för att bevara integritet hos en svag självstruktur. Försvaren kommer att fungera som en väg för mannen att behålla en kompensatorisk självkänsla. [...] Män som använder våld i konfliktsituationer uppvisar just dessa svårigheter eftersom att de inte kan tyda meddelandet från egna och andras affekter och försvarar sig därmed mot upplevda eller fantiserade kränkningar (Kastling, 2010, sid. 84).

7.2 Skam

Enander (2011) beskriver skam som en social emotion.

Inom psykoanalysen och emotionssociologin är idag skam en av de mest uppmärksammade affekterna. Utifrån affektteorin är orsaken till uppmärksamheten att skam spelar en central roll för barns sociala utveckling. Inom emotionssociologin koncentrerar man sig bland annat på den individuella känslan som man menar kan spegla samhälleliga föreställningar och samhällsstrukturen (Enander, 2011; Payne, 2002).

Skammens motpol är stolthet skriver Scheff J & Starrin (2002) och vanligtvis är önskan om en positiv och nära relation en förutsättning för skamreaktionen (Payne, 2002).

De känslor som skammen för med sig är kopplat till människors självkänsla och sociala interaktion med andra. Scheff J & Starrin (2002) beskriver skammen som en huvudemotion och moralisk kompass som är fundamental för människors samvete. Utifrån ett interaktionistiskt perspektiv påverkas vi av andras bild av oss själva. Den bekräftelse vi får i vårt samspel och relationer med andra spelar en viktig roll. Människors relation till andra är nödvändig för vår överlevnad speciellt för det lilla barnet som är i total beroendeställning till sina omsorgsgivare. Skammen aktiveras ofta i stunder och situationer då vi upplever att våra sociala band är hotade eller då vi exempelvis upplever oss avvisade, kränkta och otillräckliga (Scheff J & Starrin, 2002). Vidare beskriver författarna att känslan av skam är central för reglering av människans andra känslor och uttryck, så som ilska, rädslor, sorg och kärlek. Att hålla tillbaka sina känslor för att man är rädd för att skämmas skriver författarna. Det är typiskt för människor i den västerländska delen av världen, vilket ibland kan leda till att vi tränger undan våra behov och känslor (Scheff J & Starrin, 2002).

Enander (2011) beskriver i sitt kapitel om *skam – ett bortglömt band* (2011) den sociala skammen och hur vi i grupper av gemenskap samverkar för att undvika skammen, tex. när en situation blir pinsam och obekväm. (Havnesköld & Mothander Risholm, 2005) skriver att skam är kopplat till det som vi upplever tillhöra vårt personliga jag, vår identitet. Det är en smärtsam upplevelse att känna skam, näst intill en förödande känsla som kan få oss att känna oss utplånade som individer. När skammen aktiveras inom oss sätts en rad handlingar igång. En våldsutövande man känner både skam och skuld, det kan tyckas paradoxalt, men när skammen aktiveras i en våldsutövande man så är han den första att döma ut sig själv skriver Havnesköld & Mothander Risholm, (2005); Kastling (2010).

En förklaring till detta återfinns i Nathansons skamkompass⁶ (1992). När vi inte upplever oss som accepterade eller erkända aktiveras våra fysiologiska och kognitiva försvar till liv för att skydda oss mot det som upplevs som hotande. Antingen går vi till attack mot andra, attackerar oss själva, blir tillbakadragna (Scheff J & Starrin, 2002).

7.3 Skuld

Havnesköld & Mothander Risholm (2005) skriver att skuld är kopplat till yttre handlingar som återställer sociala relationer. Skuld och skam kan ibland vara svåra att urskilja. Man kan känna skuld över exempelvis bristande moral sk. moralisk skam men skulden kan också fungera som ett försvar mot skamkänslor fortsätter författarna.

⁶ Meeuwisse & Swärd, 2002, kap 8, s 175

Skuld är något som vi känner, som oftast är en konsekvens av en handling som kan rättas till. Det är en känsla som är fylld av plågsam ånger. Vi kan inte dra klockan tillbaka, men i bästa fall kan vi göra om och göra rätt vid nästa tillfälle. Det vill säga lära från våra misstag. Skuld handlar alltså om människors beteende och hör ihop med regler och moraliska aspekterna och det samvete vi utvecklat skriver Kastling (2010). Skuld och motsatsen stolthet styr den våldsutövande mannens uppfattning och handlingar i relation till andra och sig själv, därav också hur familjen inklusive barnen ska betee sig. De flesta våldsutövande fäder vet vad som skiljer rätt från fel, därmed är de också förmögna att känna ånger och skuldkänslor inför sina handlingar skriver Kastling (2010). Då våldet fortskrider blir våldsutövaren sin skam. Författaren menar att en våldsutövande man/far kan uppleva svårigheter med att be om ursäkt för något som han upplever sig vara. Det är först när en man kan skilja på skuld och skam d.v.s. vad som är handling och han själv som ursäkterna blir legitima och får betydelse (Kastling, 2010).

7.4 Stigma

För att kunna definiera stigma krävs ett individorienterat perspektiv för att kunna ge en beskrivning det som anses tillhöra det normala. Inom varje samhälle råder samhällsnormer som binder samman människor. Människor inom ett kollektiv eller grupp har ett behov av att kategorisera in varandra i grupper och olika kategorier. Utifrån dessa kategorier tilldelar vi människor egenskaper med utgångspunkt från vår egen värld, egenskaper och förväntningar. Vår egen grupp och andra grupper som inte utgör ett hot mot samhällsnormerna anses som normala medan de som sticker ut blir avvikarna (Bangura Arvidsson, 2003). Samhällsnormen föds inte från ett tomrum, fortsätter Bangura Arvidsson (2003) i sin avhandling om ifrågasatta fäder. Utifrån ett strukturorienterat perspektiv betraktas samhällsordningen och dess representanter med sin maktposition som orsaken till de definierade avvikelserna. Att vara normal är när människor efterföljer oskrivna eller skrivna normer, det som är önskvärt och anses tillhöra ett sunt uppförande (Bangura Arvidsson, 2003). Om stigma skriver Goffman (2001) att när vi träffar på en okänd individ kan vi människor ha en uppfattning om att denne har egenskaper som den i själva verket kanske inte besitter eller innehar. Egenskaper som dels gör personen i fråga mindre önskvärd och dels olik andra. Detta är att stämpla någon, och att stämpla någon på grundande eller misskrediterade föreställningar medför ett stigma som fortsättningsvis innebär diskrepans mellan det man föreställer sig och det som faktiskt utgör individens verkliga identitet (Goffman, 2001). Utöver tilldelande av egenskaper fokuserade Goffman även på människors handlande. Han menar att moralen har en viss inverkan genom att understryka att olika definitioner som tillskrivs situationer har distinkta moraliska inslag. Individer i ett organiserat samhälle innehar egenskaper som dels ger dem rätt att behandla och värdera sina nästa men även att behandlas och värderas av andra (Bangura Arvidsson, 2003).

7.5 Anknytningsteori och relationen

Den brittiska objektrelationsteoretikern John Bowlbys anknytningsteori är en av de teorier som bidragit med kunskap och förståelse om barns generella utveckling skriver Lenneér Axelsson (2010). Då Bowlby utvecklade sin teori om anknytning i början av 50-talet och fram till 80-talets slut låg inriktningsfokus främst på modersdeprivation det vill säga om de barn som i tidig fas i livet blivit berövade sin kontakt med modern (Payne, 2002).

Anknytningsteorin kan ses som en allmän psykologisk teori där individuella skillnader kan utforskas (Havnesköld & Mothander Risholm, 2005). Anknytningsteorin utgår från individens

grundläggande behov av starka och trygga band i mellanmännsliga relationer skriver Eide & Eide (2006). Under senare tid har den kommit att fungera som ett verktyg för att studera och tolka barns beteende och för att kartlägga betydelsefulla element i omvårdnadsrelationer för att vidare sja om barns framtida socioemotionella anpassning. Försättningsvis har man i senare forskning använt teorin i syfte att bedöma hur föreställningen om närhet och trygghet på ett individuellt plan utifrån ett flergenerationersperspektiv påverkar kvalitén på relationer (Havnesköld & Mothander Risholm, 2005). Man har vidare använt anknytningssteorin i arbete och forskning kring trauma, sorg och förlust för att bland annat öka förståelsen kring sorgens intensitet och hur människor med olika relationer och anknytningsmönster sörjer (Bernler & Johnsson, 2001).

Eide & Eide (2006) beskriver hur Bowlbys anknytningssteori och de anknytningsbeteende och de band som skapas mellan barnet och dess anknytningspersoner så som föräldrar, syskon och andra närstående. Bowlby lade stor tyngd vid just barndomen och de upplevelserna som barnet erfar i samspelet med sina närstående. När ett barn har starka anknytningsband menar man att barnet speciellt i utsatta situationer, söker hjälp, trygghet, stöd, närhet hos sina omsorgspersoner. Skulle de trygga banden hotas eller bryts, kan allvarliga psykiska svårigheter uppstå. Anknytningsbeteendet blir mest tydligt i småbarnsåren när barnet är sjukt, ledset och i behov av tröst eller omsorg eller i de situationer då det blir skrämt. Men anknytningsbeteende är något som man kan observera i alla livsfaser och speciellt då barn eller vuxna befinner sig i kris skriver Eide & Eide (2006).

När vi föds har vi med oss ett nedärvt psykobiologiskt system som möjliggör för barnet att söka beskydd, närhet och omsorg. Anknytning betyder att barnet inledningsvis knyter starka, varaktiga och känslomässiga band och relationer till sina omsorgsgivare, dessa band utvecklas senare till syskon eller andra närstående. När barnet medvetet eller omedvetet knyter an till viktiga personer i sitt liv, också kallat anknytningspersoner, skapar barnet inre *mentala föreställningar* och *representationer* som ligger till grund för *inre arbetsmodeller* (minnen) av självet och anhöriga. Dessa utgör viktiga komponenter för hur barnet under livets gång knyter an och bygger relationer till andra människor. Vårt så kallat *anknytningssystem* är mest aktivt under barndomsåren och visar sig som tydligast då barnet går igenom en hotande livssituation (Lenneér Axelsson, 2010).

Bowlby tillsammans med andra forskare så som hans forskarkollega Mary Ainsworth urskiljde olika kvalitét på anknytning (Lenneér Axelsson, 2010; Havnesköld & Mothander Risholm, 2005). Dels beskrev de den *trygga anknytningen*. Grunden för trygg anknytning enligt Bowlby är när barnet utvecklar självkänsla, emotionell stabilitet och förmåga att stödja sig själv, detta sker genom att barnet får lov att vara beroende sina omsorgsgivare. Barnet upplever då de vuxna som trygga och att de finns där när barnet ger sig ut för att utforska sin omvärld men även att de är en trygg bas att återvända till om något oväntat eller hotande skulle ske. Att känna sig trygg och att utveckla ett gott *anknytningsmönster* främjar barnets empatiförmåga som i sin tur underlättar för barnet i sociala sammanhang och i samspelet med andra.

När en omsorgsperson är lyhörd på barnets behov hjälper den barnet att utveckla sin så kallade *mentaliseringsförmåga* som utgör grunden för att förstå sig själv och andras avsikter, tankar och känslor och att i olika situationer urskilja och reglera sina känslor (Lenneér Axelsson, 2010). Den *otrygga/ambivalenta* anknytningen präglas av ängslan och barnet gör återkommande och flitiga försök att nå fram till anknytningspersonerna. Barnet upplever

rädsla för att bli bortstött och övergivet. När ett barn har svårt att läsa av sina omsorgspersoners trygghet blir tillvaron mycket oförutsägbar. Detta kan resultera i att barnet utvecklar svartsjuka, blir klängigt, krävande och får en svag tro på sina egna förmågor till problemlösning. Då de är vana vid att inte lita på sina föräldrar överdriver de inte sällan faror och hot skriver Lenneér Axelsson (2010). Vidare talar man om det *otrygga/undvikande* anknytningsmönstret som till skillnad från det ambivalenta handlar om att barnet upplever svårigheter och rädsla inför att lita på sina omsorgspersoner. För att skydda sig mot besvikelser blir barnet emotionellt självförsörjande och undviker aktivt de vuxna, på detta sätt besparar sig barnet känslomässigt från svek om det inte skulle få respons från sina närstående. Slutligen talar man om anknytningsmönster av *otrygg/desorganiserande* karaktär. Denna form av anknytning är inte ovanlig i hos barn som lever med våld av fysisk och psykisk karaktär. Även de barn som lever med missbrukande föräldrar har påträffats ha ett desorganiserat anknytningsmönster. Barnets relation med omsorgsgivarna eller den som utövar våld är präglad av rädsla. Ofta har omsorgsgivarna egna obearbetade traumaupplevelser och kriser i bagaget skriver Lenneér Axelsson (2010) vilket ger sig till känna som bristande omsorgsförmåga. Omsorgsförmågan kan visa sig i att föräldrarna har svårigheter med att tolka in barnets signaler och reagerar med aggressivitet, något som i sin tur kan leda till att barnet känner skuld och förnekar sina behov. Som i det undvikande anknytningsmönstret där barnet blir emotionellt självförsörjande som ett resultat av att skydda sig självt, utvecklas inte barnets mentaliseringsförmåga om det överges känslomässigt (Lenneér Axelsson, 2010).

Gällande anknytning/relation mellan far och barn har faderns funktion för barnet inom psykoanalytisk teori setts som en indirekt stödjande funktion. Hans uppgifter har tidigare handlat om att stödja modern till en nära relation till barnet, primärt genom att ekonomiskt sörja för familjen. Enligt Objektrelationsteoretiker som Winnicott och Mahler hade dock fadern en utvecklad känslomässig beredskap att knyta an till barnet i de fall modern inte kunde (Havnesköld & Mothander Risholm, 2005) Enligt bl.a. Mahler och Bowlby ökade faderns betydelse när barnet närmade sig ett års ålder då barnets utforskande- och övningsbehov ökar.

Bowlby tillsammans med andra anknytningsforskare menar att den som finns tillgänglig för barnet är den som blir föremål för barnets anknytningsbehov och har därmed chansen att bygga relation med sitt barn. Med vilja, fysisk som emotionell tillgänglighet över tid kan en far lika mycket som en mor skapa en kvalitativ anknytning till sitt barn skriver Havnesköld & Mothander Risholm (2005)

8. Metod

8.1 Vetenskapsfilosofisk position

Jag har i min studie valt att utgå från ett hermeneutiskt perspektiv mot bakgrund av att jag ämnar söka förståelse kring hur fyra våldsutövande fäder talar kring sina barn och deras relation. Min ambition är inte endast att förstå men även att återge eller beskriva dessa fäders upplevelser och attityder. För min studie innebär detta att fokus kommer ligga på förståelse och tolkning av mina respondenters livsberättelser.

Enligt det hermeneutiska paradigmet är författarens förförståelse viktig för hennes tolkning. Inom hermeneutiken strävar man efter att ta på sig aktörens glasögon för att kunna tolka och förstå dennes handlande. Respondenten är unik och ansvarar ensam över sina handlingar. Då man tillämpar det hermeneutiska perspektivet i tolkningen av en situation bör fokus ligga på att förstå meningsfulla fenomen utifrån den kontext som människan handlar. Man bör med andra ord se helheten samt enskilda delar av en situation för att förstå varför en människa handlat som den gjort. Rollen som författare eller forskare är dubbeltydig skriver Watt Boolsen (2007). Forskaren måste dels förlita sig att respondentens berättelse, tolkning och begreppsdefinition samtidigt som forskaren bedriver just forskning. Respondentes begrepp görs alltså till vetenskap. Forskaren och respondentens relation är nära kopplat till tolkningen av situationen. Forskarens jobb blir att inta en ytters neutral position där hon utan förutfattade meningar försöker förstå respondenten. Inom det hermeneutiska paradigmet passar just den kvalitativa ansatsen in, då man söker förståelse i individuella handlingar, känslor och attityder som präglar eller styr individen. Teorin har bland annat blivit kritiserad för sitt extrema fokus på individen och det individuella handlandet, ett angreppssätt som sällan kan användas för att att förstå överordnade och generell förståelse av situationer (Watt Boolsen, 2007).

8.2 Forskningsdesign

Mot bakgrund av studiens syfte och frågeställning har jag valt att arbeta utifrån en kvalitativ ansats.

Med kvalitativ forskning ämnar man förstå och beskriva ting utifrån respondentens ögon, utifrån dennes livsvärld. Det är med andra ord deltagarnas uppfattningar om saker och ting som spelar roll. Genom närhet i relationen mellan intervjuare och respondent önskar man skapa sig kontextuell förståelse kring människans livsberättelse. När man som forskare antar en kvalitativ ansats är teori och begrepp en följd eller ett resultat av insamlad data, data som provas och knyts an i analys (Bryman, 2011). Önskvärt inom den kvalitativa forskningen i insamling av material är forskarens öppenhet, flexibilitet och mindre strukturerade förhållningssätt. Detta tillåter exempelvis forskaren att redigera och förfina frågeställningar under arbetets gång. Inte sällan läggs extra tonvikt på det deskriptiva förhållningssättet, på meningsskapandet och innehållet i respondenters historier, vilket ofta resulterar i fylligare och rikare data (Bryman 2011). I den kvalitativa intervju metodens inledande frågeställningar ligger fokus ofta på det generella planet med en utgångspunkt på respondentens egna ståndpunkter och man söker efter att få så detaljerade beskrivningar som möjligt. Som forskare utgår man ofta från en intervjuguide, men kan under processens gång ändra, utesluta och omformulera frågorna och ställa uppföljningsfrågor om detta är nödvändigt och av intresse för studien. I den bemärkelsen är intervjuprocessen öppen och som tidigare nämnt i

metoddelen flexibel. Forskaren är lyhörd på det som kan tänkas uppta respondenten, och kan på så sätt anpassa och styra sina frågor (Bryman 2011). Vid användning av semistrukturerad intervjumodell utgår man som forskare från några teman av mer eller mindre specifik karaktär. Oberoende det flexibla och öppna förhållningssättet i semistrukturerade intervjuer är det dock viktigt att poängtera att man har tydligt fokus på det man vill få fram. Genom att hålla fokus på de teman och frågeställningar man avser undersöka kan man även ställa och styra in på relevanta och specifika frågor (Bryman 2011).

8.3 Urval och tillvägagångssätt

När jag sökte respondenter till min studie var grundläggande kriterier att respondenterna dels skulle vara fäder och att de hade varit våldsutövande i hemmet. Vad beträffar karaktären av våld hade jag ett öppet förhållningsätt det vill säga respondenterna kunde använt sig utav fysiskt, psykiskt, ekonomiskt, sexuellt eller materiellt våld mot familjen. Trots att jag fann det fördelaktigt utifrån studiens syfte att fäderna hade utsatt barnen för så kallat direkt våld, var detta inte ett krav för att studien skulle kunna genomföras.

I studien använde jag en blandad teknik för att finna mina respondenter, dels ett strategiskt målinriktat urval då det var av vikt att intervjuar män som dels var fäder men som även hade en historia av våldsutövning. Vidare samlade jag in respondenterna med hjälp av snöbollsurvalet. Enligt Bryman (2011) är snöbollsurvalet till viss del att betrakta som ett bekvämlighetsurval som ofta används i kvalitativa undersökningar, där författaren i arbetets inledande skede söker relevanta personer för studiens undersökningstema som kan rekommendera vidare ytterligare respondenter. Problemet med snöbollsurvalet är att det inte kommer att vara representativt för populationen skriver Bryman (2011) vidare.

Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2011) skriver att snöbollsurvalet är speciellt lämpligt då man söker svar knutna till en specifik grupp, händelse eller situation. Inledningsvis skriver författarna kontakter forskaren personer som har erfarenhet och kännedom om den situation eller människor man ämnar undersöka, och på så vis få kontakt med relevant respondenter. Riskerna med detta fortsätter Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2011) är att respondenterna antas ha en del gemensamma erfarenheter som kan komma att påverka resultaten, vilket kan leda till att materialet inte blir allsidigt.

Då jag var ute efter ett mindre antal individer som kunde knytas an till mina teman samt att jag till viss del stod i beroendeställning till professionella som arbetade med denna grupp fäder ansåg jag urvalet passande.

Tre mötesplatser i västra Sverige kontaktades där män i kris eller män med bland annat vålds- och aggressionsproblematik och i behov av stöd kan vända sig. Initialt sökte jag information om olika stöd och kriscentra samt mansjourer via internet, därefter kontaktade jag samtliga ansvariga professionella för mansjourerna telefonledes och följde vidare upp vår kontakt via e-post. I e-post och via telefonsamtal redogjordes studiens syfte och planerade tillvägagångssätt. Med hjälp av fyra professionella blev mina framtida respondenter introducerade till min uppsatsidé via gruppträffar och enskilda samtal.

Tillsammans lyckades de professionella få fram sex fäder som var villiga att träffa mig för intervju. Namn och telefonnummer till samtliga av männen förmedlades via telefon med de professionella på mansjourerna. När jag fått klartecken att kontakta respondenterna gjordes detta telefonledes. Vid första kontakt med respondenterna presenterade jag mig, redogjorde kortfattat för studiens syfte, hur intervjuprocessen skulle gå till och hur lång tid intervjun

skulle beräknas att ta. Vidare presenterades de etiska riktlinjer som jag har att förhålla mig till samt respondenternas rättigheter som deltagare i studien.

Därefter bestämdes gemensamt tid och en passande mötesplats för intervju. Av totalt sex respondenter var det två bortfall. En av två bortfall ångrade sig och ville inte delta i studien och det andra bortfallet avstod jag själv från att intervjua på grund av etiska skäl då han var mitt upp i en krisbearbetning och på grund av studiens karaktär och känsliga ämnen. Att vara mitt upp i en kris skulle kunna bidra till att utsatta mannen för ytterligare mental påfrestning. Det resulterade i att jag intervjuade totalt fyra våldsutövande fäder. En intervju tog plats på en av mansjourerna där jag fick låna rummet där mannen och den professionella har sina samtal. Övriga tre intervjuer hölls i grupprum på institutionen för socialt arbete på Göteborgs universitet. Intervjuernas längd varierade mellan 1,5-2 timmar.

8.3.1 Intervju och frågornas karaktär

Fäderna hade vid intervjutillfället gått i samtal under olika lång tid vilket kan ha kommit att påverka deras svar. De fäder som gått i samtal under längre period kan ha kommit längre i sin förändringsprocess och utveckling än de som precis börjat eller gått kortare. Vidare kan form av samtal ha spelat betydelse för fädernas utveckling, det vill säga olika former av samtal passerat olika fäder bättre eller sämre, medan olika former av samtal även kan ge olika resultat. I gruppsamtal kan tänkas att fäderna får ta del av andra fäders liknande erfarenheter vilket kan tänkas gynna den som kommer in som ny i en grupp. Samtliga faktorer har jag dock valt att inte gå in på i studien då det faller utanför min tidsram.

Inledningsvis fick respondenterna berätta lite om sig själva, sin ålder, yrke, hur många barn och åldrarna på barnen för att jag skulle få den bakgrundsfakta som behövdes för att snabbare kunna sätta mig in i det respondenten berättar om men även i syfte att lättare kunna svara upp och återkoppla. Denna typ av frågor benämns enligt Bryman (2011) som inledande frågor. De flesta frågorna ställdes i öppen form, följt av sonderingsfrågor det vill säga uppföljningsfrågor. Jag var under processens gång noga med att följa upp och återkoppla att jag uppfattat respondenten korrekt om det föreföll misstanke om missförstånd. Vidare ställdes frågor som var mer preciserade och direkta i sin natur. Vid de tillfällen respondenterna tappade fokus eller kom in på vad jag uppfattade som mindre ämnesrelevanta försökte jag byta ämne, på så vis var jag ledande och använde mig utav en mer strukturerad metod. Följaktligen fanns en rad frågor som var tolkande och reflexiva. Vidare fanns även vissa frågor som var av bedömningskaraktär som syftade till att respondenten fick reflektera över vad som var annorlunda idag och vilka verktyg man använde sig utav i dag för att förhindra ett mindre önskvärt beteende (Bryman 2011).

8.4 Analysmetod och tillvägagångssätt

Jag har i studien använt mig av en induktiv metod som ofta förknippas med den kvalitativa ansatsen. I den induktiva metoden har forskarens utgångspunkt i det material hon har som senare kommer verka för att formulera en teori eller teoretiska begrepp (Watt Boolsen, 2007). Ett induktivt synsätt enligt Bryman (2011) är när teorin är resultatet av forskningen.

Tematiseringen är enligt Bryman (2011) bland de vanligaste analysmetoderna eller angreppssätten inom kvalitativ forskning men han menar likväl att kriterierna som tillämpas är otydliga. Tematisering sker i studiens initiala fas där man främst måste klarlägga syfte och frågeställningar för att senare ge sig in i intervjuerna. Tematisering i en intervjustudie menar

Kvale & Brinkmann (2009) innebär bland annat att man synliggör studiens syfte och vidare utvecklar en teoretisk förståelseram kring de ämnen man önskar undersöka. För det krävs att man tillgodoser sig relevant ämneskunskap.

I framtagningen av min intervjuguide hade jag en bild av vad jag önskade undersöka.

För att närma mig ämnet var det viktigt att hitta en kärna att bygga vidare på.

Med hjälp av min handledare diskuterade vi om fäders våld i relation till sina barn och hur våldet påverkar barnen. Nästa steg var att arbeta fram teman som kunde hjälpa mig att bena ut vad som var relevant att undersöka och inte. För mig var det viktigt att dels få en uppfattning om hur fäderna resonerade kring sitt våld, för att kunna närma mig hur han resonerar kring våldet i relationen till barnen. Det var vidare relevant att undersöka vad för uppfattning fäderna har kring faderskapet i allmänhet, för att förstå vart han vill eller inte vill vara i framtiden. På så vis skapades de fyra teman om våld, relation till barnen, iden om den gode fadern och framtid. Utifrån teman utformade jag delfrågor som jag under processen arbetade med. Då jag under intervjutillfällena utgick från mina redan angivna teman, var det lättare att sortera ut och analysera mitt material. Efter varje intervju transkriberades ljudupptagningarna och relevanta svar skrevs in under respektive tema. Utifrån det insamlade materialet knyter jag i analysen an till tidigare forskning, teoretiska begrepp och teorier.

8.4.1 Avgränsningar: styrkor och svagheter

Mot bakgrund av studiens syfte att undersöka fäders perspektiv har jag i min studie valt att endast ägna mig åt det heterosexuella perspektivet, därav uteblir andra former av familjekonstellationer. Vidare saknar studien barnets perspektiv. Det kan otvivelaktigt påstås att studien hade kunnat få betydligt fylligare djup och innehåll om man även undersökt hur barn ser på sin relation till sina fäder. Detta ansågs dock vara orimligt på grund av tidsramens begränsningar. Andra svagheter i studiens vilar på faktum att mitt ämnesval är mycket känsligt att diskutera. Våldet är skuld- och skambelagt vilket kan ha försvårat för fäderna att dela med sig av hela berättelsen. Vidare vet man att minnesluckor och omskrivningar som en del av våldsutövande mannens försvar är vanligt förekommande.

Vad bekommer genus, kan antas att fäderna har en konfliktfylld relation till sina kvinnor. Hur respondenterna kände inför mig som kvinnlig intervjuare kan jag inte säga mycket om och det fanns lite jag kunde göra åt detta. Vad jag dock kan uttala mig om är att jag inte upplevde att de på något sätt kände sig hotade under våra samtal, snarare motsatsen så präglades intervjutillfällena av vad jag upplevde som öppna och informella.

8.5 Studiens kvalitetsaspekter

Reliabilitet och validitet är begrepp som utgör högst aktuella kriterier inom forskningen. Kriterierna är ett mått på kvalitén på studien och hur pass trovärdiga resultaten anses vara (Bryman, 2011). Reliabilitet står som tidigare nämnt för att studien upprätthåller en hög tillförlitlighet samt att man använt bästa möjliga metod för att komma fram till resultaten. Det innebär även att andra forskare på fältet ska komma fram till samma slutsatser och resultat om samma metod använts (Thurén, 2007).

Gällande studiens reliabilitet anser jag att jag i så hög utsträckning som möjligt upprätthållit kriterierna. Då jag var ensam med respondenterna vid samtliga intervjutillfällen var det viktigt att försäkra mig om att information inte gick förlorad eller misstolkades. Av den anledningen valde jag säkerställa materialet med hjälp av bandupptagning kombinerat med att jag förde

handskrivna anteckningar. Efter intervjuerna lyssnade jag igenom bandupptagningarna flertalet gånger och bandupptagningens kvalité var mer än fullgod.

Enligt Thurén (2007) står validitet för att man undersökt det man avsett att göra i sin studie samt på vilket sätt man utfört den. Gällande studiens validitet tog jag ovannämnda säkerhetsåtgärder för att närma mig mina frågeställningar. Med hjälp av min intervjuguide och de teman som jag utformade innan intervjutillfällena stämde jag under skrivprocessens gång av mitt material mot studiens syfte.

I studien intervjuar jag fyra våldsutövande fäders individuella perspektiv, vilket medför att fokus legat på individens perspektiv och inte säger något om hur andra våldsutövande fäder skulle se på sin relation till sina barn samt sin papparoll. Vad jag har kunnat urskilja är dock mönster i fädernas beskrivningar, vilket jag hoppas kan ligga till grund för en ökad medvetenhet hos de som står i relation till dessa fäder. I kvantitativ forskning söker jag exemplifiera och inte generalisera det jag uppfattar i mina respondenters svar, därav har jag valt att inte gå in på studiens generaliserbarhet.

8.5.1 Forskningsetiska överväganden

Enligt Kvale & Brinkmann (2009) syftar bl.a. *öppenhetskrav* eller *informerat samtycke* till att informera respondenterna om studiens syfte och planerade tillvägagångssätt. Det vill säga om man tänkt använda sig utav någon form av bandupptagning likväl som att informera om eventuella risker med att delta i studien. Som forskare har du ansvaret att informera om att deltagandet sker på frivillig basis och att respondenten kan dra sig ur under processens gång (Bryman, 2011).

Tillsammans med ett samtyckesbrev (se bilaga 1) informerades respondenterna om sina rättigheter samt skyldigheter som de fick underteckna innan intervjun påbörjades. I samtyckesbrevet förmedlades även om respondentens rätt till *självbestämmande* som enligt Kvale & Brinkmann (2009) syftar till respondenternas rätt att bestämma under vilka former intervjutillfället kommer äga rum och hur länge de får ta.

Att det material och information som framkommer via intervjuerna endast och uteslutande kommer att användas i forskningsändamål hör till *nyttjandekravet* (Bryman, 2011).

Till andra viktiga forskningsetiska riktlinjer hör *konfidentialitetskravet*. Det innebär att respondenten försäkras genom sitt medverkande största möjliga konfidentialitet. Respondentens personuppgifter kommer inte att röjas och de uppgifter som framkommer kommer att bevaras i säkerhet så att ingen annan kan ta del av dem längst med att anteckningarna och övrigt material raderas när studien är färdig (Bryman, 2011).

Samtliga respondenters namn, ålder, kommun samt mansjour har avkodifierats och ersatts med fiktiva namn för att skydda deras identitet. Åldern har grupperats in i två ålderskategorier om 25-35 år samt 40-55år. Även respondenternas barn och partners har avkodifierats och fått fiktiva namn.

8.6 Förförståelse

Den förförståelse som jag bär med mig om ämnet våld och föräldraskap sedan tidigare är mina erfarenheter av arbete på kriscentrum för kvinnor i Göteborg där jag under en period vikarierade som kurator. På kriscentrumet kom jag i kontakt med kvinnor och barn som levt under hot och våld i sina hem. Vidare arbetade jag under en period ideellt via Röda Korset på häktet som samtalskamrat för häktade personer. Där mötte jag män som satt frihetsberövade

på grund av våldsutövande mot sina kvinnor och barn. Slutligen grundar sig min förförståelse kring de kunskaper som jag införskaffat mig under uppsatsskrivandets process. Hur tillvida min studie på något sätt gagnats av min förförståelse har jag svårt att ge någon åsikt om, däremot kan jag tycka att ju fler perspektiv av en situation jag får del av ju mer ökar min kunskap om situationen.

8.7 Litteratursökning

Jag började min litteratursökning på Göteborgs universitetsbibliotek och stadsbibliotek. I Göteborgs, Uppsalas och Stockholms bibliotekskatalogers databaser LIBRIS, GUNDA, GUPEA, PubMed, PsycArticles (CSA) sökte jag ämnesrelevanta böcker, avhandlingar, tidsskrifter samt rapporter. Några av de sökord som användes var: *barnmisshandel, *våld i nära relationer, *våld, *våld mot barn, *relationer, *faderskap, *fatherhood, *fathers violence, *violence.

Inledningsvis blev jag även behjälpt med två böcker från min handledare. Tidigare studier uppsatser, rapporter och böckers referenslistor har även varit en källa till nya referenser. De elektroniska källorna söktes i sökmotorn Google scholar. Jag har även sökt data i Nordiska tidskriftsdatabas, <http://www.idunn.no>, Nationellt centrum för kvinnofrid och Uppsala universitets gemensamma kunskapsbank, <http://www.nck.uu.se>. Socialstyrelsens hemsida, regeringskansliet, Riksorganisationer och brottsförebyggande rådets hemsida.

9. Resultat och Analys

Resultatkapitlets inledande del består av en presentation av de fyra respondenterna. Samtliga uppgifter som namn, ålder, samt mansjour har ändrats och ersatts med fiktiva uppgifter. Respondenternas ålder har grupperats in i två kategorier om ca 25-35 år samt ca 40-55 år. Även respondenternas barn och partners namn samt ålder har ändrats för att säkerställa att identiteter behålls skyddade.

Under intervjuerna med respondenterna har jag valt att ta med frågor och svar som hör till studiens fyra teman om våld, relationen; våldet och barnen, iden om den gode fadern samt framtiden.

Under varje enskilt tema presenteras samtliga respondenters svar följt av en analys innehållande dels de mönster som jag kan urskilja i respondenternas svar följt av en teoriansknuten analys.

Frågornas karaktär kan variera något då samtalen skiljde sig åt i ordningsföljd och svar.

Frågor som jag under intervjun ställer till respondenterna presenteras i fet stil.

Respondenternas frågor initieras med deras initial, A= Alex, J= John, S= Sebastian och K= Kristian för att avslutas med deras fullständiga fiktiva namn.

Inledningsvis redogörs för temat *våld* och för hur fäderna talar kring sitt våld. I tema *relationen; våldet och barnen* söker jag information och förståelse om hur relationen mellan fäderna och barnen ser ut samt hur de tror att våldet påverkar barnen?

Fortsättningsvis undersöker jag temat *iden om den gode fadern* där jag söker djupare förståelse om vad för fäderna är en god far mot bakgrund av det egna föräldraskapet.

Slutligen avrundar jag med temat *framtiden* där jag utforskar hur fäderna arbetar på att förbättra relationen till barnen.

9.1 Presentation av respondenter

Respondent Alex ca 40-55 år:

Bor med sin fru Maria, sonen Frans 12 år och dottern Nina 20 år. Relationen till frun har under de senaste 5-10 år inte varit bra. Alex beskriver det som att de i stort sett har levt skilda liv som ett resultat av alltför hög arbetsbelastning. Frun är den som aktiverat sig med barnen då hon delar barnens intresse. Alex kom i kontakt med mansjouren genom samtal med familjerådgivningen. Alex har vid intervjutillfället varit aktiv på mansjouren ca 8 månader. Alex beskriver sina våldshandlingar och frekvens som att: Han har aldrig burit hand, dock har det förekommit riktat våld mot föremål ett par gånger per år, mer eller mindre. De våldshandlingar som Alex delade med sig av beskriver bland annat att han har kasta en yxa och en hammare mot materiella föremål.

Respondent John ca 40-55 år:

Frånskild och har barnen Lisa ca 5 år Maja ca 8 år, från tidigare äktenskap. Han bor i dag med ny partner och hennes tre söner ca 11, 17, 21 år. Johns barn bor 70 % hos mamma, resten hos John på grund av rådande omständigheter. John och före detta fru har delad vårdnad om barnen. Familjerätten är idag inkopplad och John går tillsammans med före detta fru på samarbetsamtal. John tycker att de blir bättre och bättre på att samarbeta kring barnen. Umgängesformen idag är: torsdag- måndag men planen är att gå över till växelvis boende. Orsak till att John går i samtal på mansjouren är att han tidigare mådde dåligt vilket ledde till att han bland annat tog sin 8-åriga dotter i armen för hårt vilket ledde till att före detta frun

gjorde en anmälan. John har vid intervjutillfället gått i enskilda samtal på mansjouren i ca 2 månader och tog på eget initiativ och sin chefs frus rekommendation kontakt med mansjouren. Främst tycker John att han vid kontakt med mansjouren behöver hjälp med att lära sig hantera barnen.

Respondent Sebastian ca 25-35 år:

Bor sedan 4 år tillbaka med sin flickvän och deras 10 månaders son. Sebastian och flickvännen har varit tillsammans sedan 10 år tillbaka. Han har vid intervjutillfället gått i gruppsamtal på mansjouren sedan ca 3 månader tillbaka, 1 ggr/v á 1,5 tim. Programmet som Sebastian deltar i pågår under en period om 30 gånger vilket han har i avsikt att fullfölja. Han sökte sig själv till mansjouren för att han ville bevisa för sig själv och sin flickvän att han kunde ta hand om sina ”problem”.

Respondent Kristian ca 25-35 år:

Gift sedan 3 år tillbaka. Har varit tillsammans med sin fru Lina i 3 år och 6 månader. Paret har en gemensam son på 2 år och en styvson på 6 år. Kristian och hans fru känner varandra sedan ungdomen och kärleksrelationen beskrivs utav Kristian som hoppig hat/kärlek. Hon slänger ut honom och tar tillbaka honom. Paret bor för tillfället i varsin bostad för barnens skull, men han spenderar mycket tid i parets gemensamma bostad för att vara nära barnen. Paret har gemensamt ansökt om skilsmässa, men provotiden gick ut innan paret hade fått dokumenten tillbaka. Kristian upplever att deras situation ställer till det för barnen. Kristian är själv uppvuxen med våld och missbruk. Kristians biologiska far brukade och var till stor del frånvarande i hans uppväxt. Aggressionsproblematik verkar vara främsta orsaken till kontakten med mansjouren. Dock har det förekommit enligt Kristian beskrivning mycket bråk. Våld har förekommit vid fåtal tillfällen och våldet beskrivs ha utövats av båda parterna. Kristian kom i kontakt med mansjouren via en annan grupp där han gick i samtal.

Tema Våld

Hur talar fäderna kring sitt våld?

- **Vad var det som fick dig att söka till mansjouren?**

A: [...] bit för bit, började jag inse vad är felet, varför, alltså säg jag har aldrig någonsin burit hand på någon, aldrig och det skulle aldrig finnas [...] (Alex)

- **Burit hand då menar du slagit?**

A: På Maria, aldrig gjort något sånt där, men det kunde ju hända vid några tillfällen då att jag eller att den fanns ju nån person (skrattar) som var jävligt duktig på att trigga och man fattar ju egentligen aldrig varför det här hände. (Alex)

- **Var det din dotter som du menar var duktig på att trigga?**

A: Nej, det var ju frugan såklart om man nu säger så. Men det spelar liksom ingen roll vem man än pratar med så säger nästan alla killar då, samma sak, att ni är så jävla svåra. Nä men man fattar egentligen inte, det kunde ju hända att man, det kan ju vara jäkla jobbigt när man jobbar väldigt väldigt mycket, man kan kalla det för en bögare, det är ju en bra definition, att om det har varit en jobbig vecka så krävs det inte så

mycket för att bägaren skall rinna över [...]. Jag har kastat hammare och jag har kastat yxa någon gång men det är alltid något annat som får ta stryk och då menar jag en bil eller [...]. (Alex)

Alex beskriver orsaken till våldet på partnern beteende och överbelastning på jobbet. Han inleder med att säga att han börjat inse vad problemet var och därför sökte till mansjouren, samtidigt som han uttrycker att han inte förstår vad som egentligen hände? Han säger att han aldrig skulle bära hand mot någon.

J: Med facit i hand gjorde mamman rätt, jag fick upp ögonen för vad problemet var- det var inte bra att jag gjorde detta. (John)

John beskriver under intervjutillfället situationen som ledde till att hans före detta fru anmälde honom, vilket i sin tur ledde till att han fick upp ögonen för sina problem.

Han beskriver att han har svårt att minnas vad som hände och att det nog beror på att det är något som han inte vill minnas. Han beskriver vagt att han vid något tillfälle flyttat på sin fru när han känt sig pressad. John beskriver sedan en händelse där han tagit sin 5 åriga dotter hårt i armen. Han beskriver en situation där han har tagit upp barnen på rummet och satt de hårt i sängen då de inte uppfört sig och att det då har hänt att de har slagit sig i sängen. Våldet beskrivs av John själv som felaktiga tillrättavisningar i barnuppfostran.

- **Sebastians version av våld**

S: Jag har inte gjort sånt som man kanske kan hamna i fängelse för, klart det är inget som jag är stolt över, det är inget som jag berättar för mina föräldrar eller vänner, men ah, jag det kanske hade varit en annan situation om jag hade använt fysiskt våld med handen eller någonting. (Sebastian)

- **Har du utsatt ditt barn för något våld?**

S: Nej, aldrig, och jag hoppas verkligen också, jag har insett också att det handlar om mentalt våld, att jag inte skall utsätta någon för mentalt, fysiskt eller hot om våld, inget sådant. (Sebastian)

- **Vad är mentalt och verbalt våld enligt dig?**

S: Mentalt är, när han vet att det ligger en spänning i luften och jag kan explodera, och han liksom går som katten runt het gröt, det mår han ju inte bra utav, det var det jag gjorde runt min pappa. (Sebastian)

- **Och vad är verbalt våld då?**

S: Ja, det är när man trycker ner, hot om våld, kränker. (Sebastian)

Sebastian säger att han aldrig har gjort något som man kan fällas för och inte heller utövat våld mot sitt barn, medan han säger att han inte är stolt över det han gjort. Han redogör dock klart och tydligt för vad fysisk och psykisk våld betyder för honom.

- **Vad fick dig att söka till mansjouren?**

K: Först var jag med i gruppen X och så hände det ju en incident när jag gick i den här gruppen och då tog jag i kontakt med (ledaren) och då sa han att han ville ha med mig i den här gruppen. (Kristian)

- **Hur tror du att dina handledare på mansjouren skulle beskriva dina aggressionsproblem?**

K: Jag kan ju tända till alltså, jag har alltid varit sån. (Kristian)

- **Tända till, hur menar du då?**

K: Nej men, man känner sig instängd och så där och eftersom att jag har levt ett sådant destruktivt liv alltså bara stängt in mig på rummet när de har bråkat, så det är väl därför. (Kristian)

Kristian beskriver under intervjun att både han och hans fru har problem med sitt humör som ett resultat av sin barndomsproblematik. Kristian beskriver partners problem och våldsbenägenhet gentemot honom, men, medger att han har problem med sitt humör och sina aggressioner vilket har fått honom att söka hjälp på mansjouren. Kristian deltog i en annan grupp och under den perioden hände en incident hemma och genom samtalsledaren blev han rekommenderad att gå med i gruppsamtal på mansjouren. Kristian beskriver sin partner som den som slår och att det är han som måste försvara sig. Han berättar bland annat om ett tillfälle då kvinnan skadade sig när han slog igen deras balkongdörr efter ett gräl och hennes handled bröts. Han beskriver även att han går i stödsamtal hos psykolog sedan 5-6 år tillbaka. I citaten ovan refererar Kristian till sina föräldrars bråk.

Analys

Fädernas beskrivning av sina våldshandlingar varierar. De använder sig av flertalet försvar längst med att de uttrycker skuld- och skamkänslor. Här kan man tänka att fäderna genom sina försvar troligtvis vill framställa sig själva i så god dager som möjligt för att skydda sig mot smärtsamma känslor som kan komma med att erkänna sitt våld.

Enligt Eliasson (2000) när en man känner sig skam- och skuldfylld är bortförklaringar och minnesluckor att betrakta som normalt i den våldsutövande mannens värld.

Av de fyra respondenterna uppgav samtliga att de aldrig har utövat fysiskt våld mot sina barn eller partners. Våldet benämns bland annat som felaktiga tillrättavisningar i uppfostran, bråk med sin partner, våld riktat mot materiella föremål eller situationer då man varit tvungen att flytta på kvinnan eller barnen för att man känt sig inträngd eller provocerad. Fädernas svar kan tolkas som att de använder sig av försvar i form av förvrängning, bortförklaringar och rationalisering mot bakgrund av Eliassons (2000), Isdals (2002) och Saugstads (2001) beskrivning där försvar som strategi fungerar som ett skydd mot fädernas ego (självbild; mina anteckningar) ångest och yttre hot.

Isdal (2002) skriver att logiskt sett är tanken om att man som pappa använder våld mot sina barn skrämmande och något som skapar intensiv ångest. Att erkänna skulle därutöver kunna medföra någon form av straffåtgärd något som man kan tänka fäderna i studien känner igen. Eliasson (2000) skriver att män som utövar våld är väl medvetna om att dom genom sina handlingar felar. Ofta använder de våld som en ursäkt för att slippa ta hand om vissa svagheter, rädslor och känslor och då behövs bortförklaringar för att rättfärdiga sitt handlande.

Isdal (2002) menar att försvaret fungerar som en strategi varpå mannen försöker reducera våldet till något betydelselöst, där förnekelsen innebär att mannen avsäger sig ansvaret.

Att reagera våldsamt eller aggressivt hör till reaktion och handling och några av de försvar som våldsutövande fäder har är just förnekelse, bortträngning, projektion, förskjutning, rationalisering eller bortförklaring (Saugstad, 2001). Eliasson (2000) redogör för hur vissa män lägger hela skulden på mottagaren av våldet, vilket man i vissa avseenden kan se hos en av fäderna i studien där dottern och mamman förklaras vara en del av orsaken till våld.

Under intervjun upplevs fäderna inte ha några problem med att tala om sina våldshandlingar, vad man dock kan utläsa är att de har lättare att tala om det psykiska och materiella våldet som kan antas vara mildare än det fysiska. Detta kan tolkas som att det fysiska våldet är mer stigmatiserat. Mansjourer som institution är generellt sett stigmatiserande och därmed även de klienter som söker mansjourens hjälp. På motsatt håll kan man tänka att de skyddar sig mot stigmatisering just på grund av att de söker hjälp. Kontakten är anonym och ingen behöver veta att de går i samtal på grund av sitt beteende. Bangura Arvidsson (2003) skriver i sin avhandling att inom varje samhälle råder samhällsnormer som binder samman människor. Att vara normal är när människor efterföljer oskrivna eller skrivna normer, det som är önskvärt och anses tillhöra ett sunt uppförande menar Bangura Arvidsson (2003). Fäderna beteende anses inte vara normalt eller tillhöra ett sunt uppförande (mina anteckningar).

Människor inom ett kollektiv har behov av att kategorisera in varandra i grupper och kategorier. Utifrån dessa kategorier tilldelar vi människor egenskaper med utgångspunkt från vår egen värld, egenskaper och förväntningar. Vår egen grupp och andra grupper som inte utgör ett hot mot samhällsnormerna anses som normala medan de som sticker ut blir avvikarna (Bangura Arvidsson, 2003). Om stigma skriver Goffman (2001) att när vi träffar på en okänd individ kan vi människor ha en uppfattning om att denne har egenskaper som den i själva verket kanske inte besitter eller innehar. Egenskaper som dels gör personen i fråga mindre önskvärd och dels olik andra.

Fäderna i studien tillhör i allra högsta grad den avvikande och stigmatiserade gruppen medborgare som genom sina våldshandlingar blir tilldelade egenskaper utifrån samhällets normer och definition om vad som är accepterat. Fäderna har inte problem med att samtala om sitt våld på psykisk eller materiell nivå, detta kan tolkas som att fäderna genom att bagatellisera våldet söker sig ut från sin position som avvikare.

Samtliga fäder beskriver att de självmant sökt till mansjouren på grund av olika orsaker, så som aggressionskänslor eller problem på hemmaplan med sin partner. En av fäderna kan man dock säga sökte hjälp som ett resultat av anmälan från sin före detta fru. En blev rekommenderad att söka parallellt med familjerådgivning. Två respondenter ville bevisa för sig själv eller sin flickvän att de kunde ta tag i sina problem. Den fjärde respondenten rekommenderades att söka via sin chefs fru som arbetar som socionom. Fädernas svar att de själva sökt sig till mansjourerna kan tolkas utifrån Scheff J & Starrin (2002) beskrivning av skammens motpol, stoltheten, där de i största mån försöker bibehålla sin stolthet. Men man kan även se det som en önskan att uppnå positiva och nära relationer, något som är nödvändigt för vår överlevnad och utveckling. Scheff J & Starrin (2002) beskriver skammen som en moralisk kompass som är fundamental för människors samvete. Utifrån ett interaktionistiskt perspektiv påverkas vi av andras bild av oss själva. Den bekräftelse vi får i vårt samspel och relationer med andra spelar en viktig roll. Våldsutövande fäder känner både skam och skuld beskriver Havnesköld & Mothander Risholm (2005) & Kastling (2010). Känslan är nära förbunden till vår identitet och då skammen aktiveras är det en förödande

känsla av nästintill personlig utplåning skriver de. Detta är något man kan anta att fäderna gör allt för att undvika. Lycke & Molin (2002) menar att bland de fäder som utövat våld mot barn är det inte ovanligt att fäderna förnekar sina övergrepp och förklarar bort dem som en del av uppfostran. Detta kan även förklaras med att våld mot barn är mer svårt att tala om och i betydande utsträckning mer skambelagt än våldet mot kvinnor menar författarna. Enander (2011) beskriver i sin bok om *skam – ett bortglömt band* (2011) den sociala skammen och hur vi i grupper av gemenskap samverkar för att undvika skammen, exempelvis när en situation blir pinsam och obekväm. Mot bakgrund av Enanders (2011) sociala skam kan antas att fäderna dels vill framstå i så god dager som möjligt för att möjliggöra ett socialt accepterade i andras ögon.

Tema Relationen; våldet och barnen

Hur ser relationen mellan fäderna och barnen ut? och hur tror de barnen påverkas av våldet?

- **Alex om relationen till sin dotter:**

A: Så där, så där minus, nä men det är så att hon har väl ett antal dokumenterade sjukdomar, ADD, ADHD och säkerligen ett ex antal andra bokstavskombinationer som gör att hon inte är så lätt att göra med [...] (Alex)

- **Om relationen med sin son:**

A: Den är jättebra egentligen, men det är ju också p.g.a. att han är ju på ett helt annat sätt, för hela mitt liv så har det gått ut på att man krävt, vänta vad heter det nu igen då, bekräftelse! jag behöver mycket bekräftelse och den bekräftelsen är väldigt lätt att få av Frans, för så fort jag kommer innanför dörren så får jag världens kram, alltså, allting där är jättebra. (Alex)

- **Vad betyder relation till dina barn för dig?**

A: Frans jätteviktigt, Nina inte så där jätteviktigt, det är bara så, om det är att vi är så lika eller för olika eller vad det än är så har det nästan aldrig fungerat, på grund utav hennes sjukdomar eller jag aldrig var hemma när hon var liten eller jag har aldrig haft någon relation till henne från första början. (Alex)

På frågan om relationen till barnen var viktig beskrev Alex att relationen till sonen var mycket bra och viktig. Detta förklarades med att sonen bekräftar honom, något hans dotter inte gör vilket gör henne till mindre viktig ur relationssynpunkt. Vidare har han och dottern aldrig haft någon relation på grund av hennes sjukdomar och att Alex arbetade för mycket när dottern var liten, men han säger även att det kan bero på att de antingen är för lika eller olika.

Hur tror Alex barnen påverkas av våldet?

I nedanstående citat bagatelliserar Alex våldet genom att säga att det kan hända att barnen bevittnat våldet men att det inte händer så ofta. Alex tror att sonen blir rädd och ledsen då han går in på sitt rum när våldssituationer uppstår.

- **Har dina barn bevittnat dina aggressioner mot föremålen?**

A: Ja det kan hända, det är ju inte jätte ofta som det händer. Det kan vara två gånger om året så ingenting som händer varje vecka eller varje månad, nej, men sen kan det ju ha varit oftare beroende på hur allting har gått, det går inte att förklara.(Alex)

Alex redogör under intervjun hur hans fru sagt att barnen är rädda för honom. Alex säger initialt att han inte tror att barnen är rädda för honom idag. Under intervjun säger Alex också att han inte tror att dottern bryr sig när hon bevittnat våld, men säger i nästa stund att han inte är säker då hon sällan visar något utåt. Alex tror att sonen blir ledsen och rädd, vilket han inte förstår, då han aldrig utövat våld mot sonen, varpå jag frågar Alex hur sonen visar det?

- **Ok, visar han det genom att gråta då eller?**

A: Nej, inte riktigt men nästan, han bara går och lägger sig i sängen, alltså jag vet inte om han gråter, men jag tror att han blir jävligt rädd, samtidigt så har jag ju aldrig gjort någonting mot han över huvudtaget, utan det kanske har visat sig mer mot Maria eller mot någonting annat då. (Alex)

- **Hur ser relationen ut mellan dig och barnen när de är hos dig?**

J: Nu är relationen trygg och bra, då var den avaktsam. 8-åringen ville inte gärna kramas men det ville 5 åringen och det har varit ok, det måste vara på barnens bevåg, jag har mer och mer byggt upp tilliten. (John)

John beskriver att vid tidpunkten då han inte träffade sina två barn på fem veckor att relationen till en utav dem var bättre än till den andra, men att detta har förändrats över tid och att han nu upplever att de har en god relation där barnen känner sig trygga och rör sig fritt i hemmet utan att han är där hela tiden. John beskriver att de har en vanlig pappa/barn relation. John tror att barnen påverkats i den mån att de tidigare har varit rädda men att de inte är det längre. John berättar under intervjun att han tror barnen påverkats av våldshändelserna med rädsla. Hans före detta fru har sagt att barnen är/var rädda för honom. På frågan om han har talat med sina barn om detta svarar han att han har talat med sina barn.

J: Ja, det har jag gjort. Själen säger att det jag gjorde vad fel, och det måste man be om förlåt för. Jag ställer frågan enskilt till barnen ibland (är du rädd för pappa?) nää. 8-åringen har jag fått vänta in lite längre. (John)

Vad svarar de då?

J: Nä inte längre. (John)

Sebastian beskriver nedan sin relation med sitt spädbarn som god, där han genom mycket närhet, pussar och lek bekräftar sonen. Vid frågan om hur relationen ser ut mellan Sebastian och barnet, svarar han att sonen fortfarande är så liten och att sonen ännu inte pratar men att han visar kärlek genom att:

S: Jag tar upp honom bär på honom, pussar, kramar, mycket närkontakt, så busar med honom, kryper efter honom och jagar mig (skrattar). (Sebastian)

- **Hur tror du att våldet/hemmasituationen påverkat ditt barn, han har ju trots allt varit nära er när våldet förekommit?**

S: Det har varit vid 3 tillfällen som jag minns väldigt starkt, han släppte allt och tittade med stora ögon och fattade att något inte var ok, en gång höll min flickvän honom i famnen då jag slängde shampoo flaskan, och den kom på hennes lår och det var verkligen inte meningen, hon började gråta och han började gråta jättemycket. Det är klart att det påverkade honom och fortsätter det så, kommer han ju bli otrygg tillslut. (Sebastian)

Sebastian berättar att sonen har blivit rädd, ledsen och släppt allt han har haft i händerna och frusit till när våldssituationer har förekommit. Han tror att sonen kommer att bli otrygg om våldet fortsätter, vilket skulle leda till att sonen inte blir stabil i sin tillvaro, han skulle dra sig till fel förebilder och får humörsvängningar, som Sebastian själv hade.

Kristian beskriver under intervjun sin relation med sina barn som god, att han gör så gott han kan och försöker att vara där för sonen. Han säger att ibland spenderar han lite extra tid lekandes med sin biologiska son och att han märker att styvsonen blir åsidosatt från hans sida men att detta kompenseras med flickvännens uppmärksamhet. När jag frågar hur deras relation ser ut svarar han hur han nattat sonen sedan födseln och att han skämmer bort honom och kellar med honom.

K: Ibland, det är med mig han gosar, jag har nattat honom sedan han föddes, varje dag, skämt bort honom riktigt ordentligt. (Kristian)

Kristian beskriver under intervjun hur den yngre sonen skakat och gråtit och att hans styvson börjat uppvisa ett utåtagerande beteende med bråk och våld. Han säger att barnen är lyhörda och fångar upp allt de vuxna säger och gör, och att det inte spelar någon roll om de är i nästa rum. Under intervjun fördjupar jag mig i frågan om styvsonens utåtagerande beteende som börjat visa sig. I nedanstående citat reflekterar Kristian över detta.

- **Varför tror du att din (styvson) börjat slåss då?**

K: Jag tror (djup suck) att han, vet inte vilket ben han skall stå på tyvärr. (Kristian)

- **Tror du att han kan ha börjat ta stryk av det som händer hemma?**

K: Ja, och av sin pappa har han ju fått en örfil utav honom rätt nyligen och det är ju också rätt obehagligt. (Kristian)

Analys

Gemensamt för de fyra fäderna är att relationen till barnen i varierande utsträckning anses vara god, trygg, betydelsefull och viktig. Endast en av fyra respondenter som uttryckligen ansåg att relationen till ett av sina två barn var mindre viktig för honom då barnet inte bekräftade honom i den utsträckning som han ville eller behövde, vilket det andra barnet uppgavs göra. Deras dåliga relation förklarades bero på barnets diagnoser som gjorde det svårt för fadern att bygga relation. Detta kan tolkas som att fädernas försvar aktiveras igen, genom att han lägger problemet utanför sig. Mot bakgrund av fädernas svar kan man tänka sig att med hjälp av anknytningsteorin att fäderna ansåg sig knyta an till sina barn trots att de

utsatt barnen för misshandel av endera eller andra sorten. Lenneér Axelsson (2010) skriver att det inte är ovanligt att barn som lever med våld av fysisk och psykisk karaktär utveckla ett otrygg/desorganiserande mönster, något som i studien verkar ligga utom två av fyra fädernas förståelse.

Hydén (2002) skriver om hur barn som är vittne till våld är direkt utsatta psykologiskt, då de är en del av sin livsmiljö och i en situation de tvingas förhålla sig till vilket bidrar till upplevelser som maktlöshet och vanmakt. Samtliga fäder uppgav att de trodde att våldet påverkat barnen. Barnens reaktioner på våld varierade. De reaktioner som fäderna var ense om var att barnen uppvisat rädsla, sorg och gråt. Utöver ovannämnda reaktioner uppgav en far att ena barnet dragit sig tillbaka till sitt rum. En far uppgav att hans barn frusit till, spärrat upp sina ögon och brustit ut i gråt. Kastling (2010) skriver att barns bearbetning av våld kan se mycket olika ut beroende på barnets egenskaper, externa skyddsfaktorer så som nätverk, resurser, utvecklingsnivå, ålder, och kön. Detta anser jag bekräftas av fädernas upplevelser i studien.

Enligt socialdepartementets rapport SOU (2001:72) och NCK (2012) hanteras ångest och rädslor i regel med olika försvarsstrategier. Eriksson (2009) och Kastling (2010) beskriver psykiska reaktioner som barn kan uppvisa i samband med våld. Reaktioner som ångest, självdestruktivitet, depressivitet och aggressivitet, förakt, rädsla, övergivenhet samt hopplöshet. Fäderna beskriver detaljerat barnens reaktioner i samband med våldssituationer i hemmet. En pappa är fullt medveten om att barn ser och hör, även då de befinner sig i ett annat rum. Under intervjutillfällena talar fäderna dels om hur de tror att våldet påverkat barnen för att senare ge exempel på barnens reaktioner. Genom sina beskrivningar kan man tolka att fäderna till en början tar till försvar för att senare reflektera och komma till insikt om hur barnen egentligen påverkats.

Kastling (2010) och www.rb.se hänvisar till tidigare studier som visat på att barn som upplever våld under barndomsåren har en förhöjd risk att som vuxen utsättas och utsätta andra för våld. Så länge pappan inte söker hjälp för sitt beteende, så kommer han inte komma till insikt i de bakomliggande faktorerna till våldet. En pappa uppgav att våldet på lång sikt kommer skada barnet och kommer resultera i att barnet blir otryggt och drar sig till fel förebilder. Detta antyder att pappan har en medvetenhet om vad våldet gör med hans barn men även hur det själv påverkat honom.

Fäderna talar i termer av omsorg om barnen där de beskriver vikten av närhet och trygghet något som enligt anknytningsteoretiker som Bowlby och Ainsworth tillsammans med Eide & Eide (2006); Havnesköld & Mothander Risholm (2005); Lenneér Axelsson (2010) är nödvändiga faktorer för barnets fysiska och psykiska utveckling.

Tre av fäderna hade på något sätt samtalat med sina barn om våldshandlingarna och två av dem bett om förlåt, vilket kan tolkas som att det är viktigt att göra om och göra rätt. I svaren kan man tänka att fäderna slits mellan vetskapen om att barnen far illa av våldet samtidigt som försvaren ger sig känna. Att använda sig av försvar som tidigare nämnts kan vara ett sätt varpå fäderna skyddar sig mot sina känslor. I relationen till barnen blir detta en förlust för båda parter. Barnet hamnar i en ogynnsam situation och fäderna kan dels fortsätta rättfärdiga sina handlingar genom att förlägga ansvaret utanför sig själva. Men de får även svårare att bygga en stabil och nära relation till sina barn vilket kan resultera i anknytningsmönster av otryggt/ambivalent, undvikande och inte minst desorganiserade. Att visa omsorg för barnen resulterar på motsatt sätt till att fäderna vunnit relationer och att barnen utvecklar ett tryggt anknytningsmönster med självkänsla och emotionell stabilitet som främjar deras

empatiförmåga och framtida samspel med andra som Eide & Eide (2006); Havnesköld & Mothander Risholm (2005); Lenneér Axelsson (2010) beskriver.

Tema Iden om den gode fadern

Vad är för de fyra respondenterna en bra pappa mot bakgrund av deras eget föräldraskap?

- **Nu har vi ju talat ganska mycket om din fru Maria, jag tänkte att vi skulle gå in lite på hur du tänker kring din papparoll...**

A: Jag har varit värdelös (Alex)

- **Ok varför då?**

A: Jo men det är så, det är jätte enkelt, jag har jobbat för mycket och inte haft tid, det har jag insett också, det är helt fel men det hjälper ju inte idag när Nina är 20 och jag skulle varit hemma mycket mer. (Alex)

- **Men det är aldrig för sent!**

A: Men jag tror att det är lite som du var inne på tidigare, jag ville aldrig ha barn, därav har jag redan ett problem, man har fel ingångsvinkel eller fel grund att stå på. (Alex)

Alex beskriver under intervjun hur han ser på sitt faderskap. Ovan beskriver han att han varit värdelös på grund av att han ägnat för mycket tid på jobbet. Den perfekta pappan tror Alex inte finns, men om han funnits skulle han vara glad och lekfull, så att barnen får respekt och känner förtroende för honom. Alex talar även att han sett på tv hur det skulle kunna vara.

Johns bild av vad en bra pappa är någon som ger kärlek, tillit, närhet och omtanke, en pappa som barnen kan känna sig trygga med och göra roliga aktiviteter med, samt en far som coachar dem genom livet. John talar om hur han mår bättre nu och att han har mer tid för barnen idag jämfört med tidigare. Han gör så gott han kan beskriver han. Jag frågar John om varför han tror att han som pappa är viktig varpå han svarar:

J: [...] barnen behöver en pappa- det är en del av deras uppväxt. De behöver kärlek, omtanke, tillit, man måste vara en trygg person i deras närhet. Försöka stötta dem, oavsett vad det är, coacha dem. Barn behöver trygghet, närhet, göra saker som de tycker är roliga. (John)

- **Ville du bli pappa?**

J: Nej jag tror inte det. (John)

John även under intervjun att han inte ångrar sina barn och att när de kom upplevde han en "wow känsla" och att det var en stor händelse i livet. Han berättar även att han vill ha de barn han, har men inte fler.

Sebastian beskriver att han alltid velat bli far samtidigt som att han också känt rädslor för att barnet skulle bli sjukt eller att han skulle bli som sin egen far. Sebastians tankar kring hur han

vill vara som pappa och hur en bra fadersgestalt är beskriver han som någon som barnet skall kunna visa känslor med, skratta och gråta med, någon som stöttar och finns där på ett emotionellt plan. Någon som barnet kan stötta sig emot. Han tror att fäder blir förebilder oavsett hur dåliga dom är. Han menar att det är viktigt att man inte är snäll och god för att man har dåligt samvete så som hans egen far var, utan att relationen är vad han benämner som ren och villkorslös, egenskaper som han upplever att han har.

- **Var du någon gång rädd för att du skulle bli som din pappa?**

S: Ja, det har hänt att jag skrikit åt honom om han har gråtit mycket och jag inte kunnat lugna honom, och kanske lagt honom i soffan, och då har jag tänkt, oj då, det där var nog inte rätt. Har man själv varit utsatt så tror jag att man inte alltid vet vad som är ok att göra och inte? (Sebastian)

- **Tankar kring föräldraskapet innan han fick barn?**

S: jag ville vara, eller jag kommer bli en pappa som är där och stöttar honom, så jag kommer nog bli en vän en kompis till honom, jag hade aldrig det med min pappa, på ett mer känslomässigt eller emotionellt plan. Jag kunde uppleva att min pappa var extra snäll för att han hade bråkat, slagit mig eller när de bråkade, så man visste ju inte varför de [...] (paus) han sa aldrig förlåt, han visade det på annat sätt, genom att vara snäll. (Sebastian)

Kristian beskriver bland annat att en bra pappa är någon som kan visa ömhet och närhet. En far som lär barnet rätt och fel. Som pappa vill han vara nära sin son, och finnas där för honom. Han vill likt Sebastian visa sin son att han är annorlunda sin egen far.

- **Varför tror du pappor är viktiga för sina barn då? Det är en jättekonstig fråga, jag vet.**

K: Ja, men den kan jag svara på (ler) jag som pappa vill vara väldigt nära min son för att jag har inte haft den pappan, min pappa var alkoholist och tablettmissbrukare, eh, så jag ville visa tvärtom. Jag skall finnas där för honom i vått och torrt. (Kristian)

Analys

När jag ställde mina frågor till fäderna trodde jag att de skulle ge mig svar utifrån sin papparoll det vill säga vad de aktivt gör. Istället talar fäderna i omsorgstermer av närhet, trygghet, emotionell och fysisk tillgänglighet som viktiga faktorer. Utifrån dagens jämställdhetsdebatt förväntas fäder vara just närvarande omsorgspersoner till sina barn. Till skillnad från förr förväntas även fäder utföra hushållssysslor, delta vid barnens aktiviteter, laga mat och bygga trygga, nära relationer till sina barn.

Bäck-Wiklund & Bergsten (2005) beskriver folksagorna framställning av den gode fadern som någon som är beskyddande, trygg, lugn och handlingskraftig. Plantin (2003) skriver att dagens fäder förväntas vara delaktiga närvarande och omsorgsgivande vardagspappor som bygger relation till sina barn.

Fäderna i studien kan anses ha god vetskap om vad samhället väntar av dem. Två av dem antyder att de inte varit närvarande under barnens uppväxt, de har arbetat för mycket och även

missat chansen att anknyta relation. Dessa svar kan knytas an till Bäck-Wiklunds & Bergstens (2005) diskussion om att man trots socialpolitiska reformer och en rad framåtsträvande initiativ så visar forskningssiffrorna fortfarande att en hög andel kvinnor fortfarande står för det oavlönade hemarbetet i familjen däribland omsorgen för barnen.

Vidare i linje med Bäck-Wiklund & Bergsten (2005); och Plantin (2003a, 2003b) för hur en omsorgsgivande fader förväntas vara kan man tolka fädernas medvetenhet kring betydelsen av att knyta an i tre av fädernas svar att en god fader är någon som barnet skall känna tillit och förtroende till. Någon som alltid skulle finnas där, vara tillgänglig och stöttande på ett emotionellt plan, någon som barnet kunde skratta, gråta med och känna närhet till. I relation till våldet var för två av fäderna förutsägbarhet och kärleken villkorslöshet viktig mot bakgrund av sina egna barndomsupplevelser med missbruk och våld. De beskrev även vikten av att be om förlåt och att inte vara snäll för att kompensera sina våldshandlingar och dåliga samvete. De två fäderna ville vara annorlunda sina egna fäder bland annat genom att vara bättre förebilder.

Plantin (2003a; 2003b) förklarar att män tillbringar merparten av sin lediga tid med barnen kring att leka och engagera sig i deras fritidsaktiviteter men har fortfarande den dominerande försörjarpositionen.

Gemensamt för samtliga fäder var att leken och aktiviteter spelade stor roll i relationen till barnen. Slutligen beskrevs funktionen att lära barnen rätt från fel och coacha dem i livet som en viktig egenskap hos en god fader. Tre av fyra fäder talar återkommande om leken och aktiviteternas betydelse i relationen till sina barn, detta kan man tolka som fädernas sätt att visa omsorg och knyta an till sina barn.

Utav fyra respondenter uppgav två att de inte velat ha barn, en utav dessa sa dock att när han väl fick barnen så var det en "wow känsla". Fadern som inte ville ha barn beskrev även att han kände sig värdelös som far för att han arbetat för mycket men att det idag är försent då barnen redan är så pass stora. Att han inte velat ha barn menade han kanske var en anledning till att det inte fungerat mellan han och ett av barnen då han någonstans från början haft fel grund att stå på. Samma fars ide om en god fader var motsatsen till sig själv, någon som kom hem glad, lekfull, någon som barnen kunde känna respekt för. Han sa under intervjun att han sett på tv hur det skulle kunna vara. Den tredje respondenter uppgav att han alltid har velat ha barn och den fjärde att det var han som ville ha barn i förhållandet. Två av fäderna återkom flera gånger under intervjun betydelsen av att inte bli som sina egna fäder.

Fädernas varierande relation till sina barn kan förklarars utifrån Lindén (2010) beskrivning om hur vissa fäder har svårigheter att bygga relationer till sina barn på grund av deras begränsade umgänge med barnen. Alla fäder vet inte vad som förväntas av dem, hur våldet påverkat barnen, kanske har dom inte från början velat ha barn.

Tema Framtiden

Hur arbetar fäderna på relationerna till sina barn?

- **Och om du skulle bygga upp trygghet och ta bort rädslan, hur skulle du göra då, om du hade alla medel som du behövde? Hur skulle det fungera i en fantastisk värld?**

A: Det är en svår fråga, (skrattar) jag vet inte rent ut sagt, i och med att jag inte har varit en bra familjefar och det vet jag mycket väl så att egentligen är det inte så svårt, egentligen skulle jag göra tvärtemot allt jag gjort, vara hemma mycket mer, försöka, inte försöka utan vara vänlig, va trevlig, men där är också det att det är inte lätt att

alltid vara det mot Nina när hon kan komma in som ett åskmoln och när man själv ibland, väldigt, väldigt ofta kanske inte alltid men ofta ibland då blir ganska så nere, och det har att göra med att när man inte mår helt 100 % bra [...] (Alex)

Alex har under intervjun svårt att beskriva vad han gör för att förbättra relationen till sina barn. I ett drömscenario där han skulle få börja om på nytt säger Alex dock att han hade velat göra tvärtom vad han tidigare gjort, istället vara hemma mera och vara trevlig. Ett steg mot närmre relation tåls dock att nämna och det är den att Alex tagit ett första steg mot en förändringsprocess genom att söka hjälp hos mansjouren.

- **Vad är annorlunda idag?**

J: Jag sätter mig ner lugnt och stilla och talar med barnen. Jag mår bättre idag. Bättre jobb, tidigare var jag understimulerad. Vi suger åt oss de goda stunderna idag. Idag tar jag det på ett annat sätt. Fått ett annat perspektiv nu, hur situationen ser ut. (John)

John beskriver nedan några av de aktiviteter som han och barnen gör:

J: Mycket hantverk, vi är ute i skogen och grillar, fikar, åker iväg, sen har de (aktiviteten X) varje lördag. Kompisar kommer och går, de är hemma hos kompisar. Tiden går så fort, oj helt plötsligt är det kvällen och då måste man borsta tänderna och hoppa i pyjamasen. (John)

I citaten ovan och nedan redogör John dels för hur han till skillnad mot förut hanterar olika situationer med barnen, och vad han gör för att garantera barnen att det inte kommer att förekomma något mer våld. Men John beskriver även under vår intervju hur han dels jobbar på att vinna tillbaka tilliten och relationen till barnen men också till barnens mamma. Hur han gör detta beskriver han som att han överöser barnen med kärlek, berömmar dem och gör dem delaktiga i gemensamma aktiviteter. Han beskriver även hur han mår bättre vilket reflekterar sig i deras relation. Han säger att det handlar om att vinna relationer och att han har fått verktyg genom mansjouren som hjälper honom.

På frågan om hur han försäkrar barnen om att våld inte kommer ske igen svarar han:

J: Det har jag tänkt på också- det får inte hända igen (John)

Vad skulle sätta stopp för att det?

J: Gå därifrån och göra något annat en stund, göra något som inte gör att barnen blir påverkade... time out.

Sebastian beskriver hur han idag har hittat verktyg för att hantera sina aggressioner, idag är han mer tålmodig. Han säger att om sonen blir ledsen så tar han upp honom och lugnar honom tills han kommer till ro igen. Sebastian beskriver hur han vill att relationen skall vara med sin son:

S: Jag vill att han skall kunna berätta allt för mig, om kärlek och flickvänner. Att om han känner sig osäker eller har dåligt självförtroende, att han kommer och säger det till mig. (Sebastian)

- **Vad tror du skulle kunna leda till att han får dåligt självförtroende?**

S: Det skulle kanske vara om han till exempel skulle ta på sig mycket av det som händer hemma. (Sebastian)

- **Du är smart du!**

S: Jag har lärt mig mycket genom den här gruppen, det kommer mycket därifrån. (Sebastian)

Kristian beskriver under intervjun relationen till sönerna som mycket viktig. Han berättar också att hemma gör de så gott de kan för att försäkra barnen om att de inte skall bråka mer, utan att de skall vara vänner. Det skall vara lugnt och trivsamt. Skulle en situation eskalera så avfärdar han det med att leka med barnen istället eller gå därifrån. I citatet nedan beskriver Kristian hur han ser på en framtida parrelation och vad han gör för att avstyra våldet.

- **Hur ser ni på er relation nu i framtiden, utifrån barnens bästa?**

K: Vi har ju sagt att vi skall inte bråka, och blir det sådana påföljder och bråk och så, då drar jag. Hon märker ju att jag är gladare att vi kan mötas. (Kristian)

Analys

Fäderna beskriver uttryckligen en önskan om att göra om det som varit och fortsättningsvis göra rätt. Detta väljer jag att se som mycket hoppfullt. De talar under intervjun i termer av omsorg och vad för dem ansågs som viktiga egenskaper hos en far. Fäderna hade i olika utsträckning konkreta exempel på hur man idag går tillväga för att hantera sina känslor i situationer som tidigare slutat i våld och bråk.

Lindéns (2010) beskrivning av hur många våldsutövande fäder känner sig misslyckade och andra vill bli annorlunda sina egna fäder styrker respondenternas svar. Som Grünewalds (1995:39) exempel på Österåkeranstalten där de intagna fick reflektera över sina livsberättelser för att komma i kontakt med sin bakgrund fann hon mönster som tydde på frånvaron av en stark känslomässig relation till vuxna män. Detta är mönster som också går i linje och som verifieras tydligast hos två av fäderna i studien.

En av fäderna uppger under intervjun att han är medveten om att han inte varit en god familjefar. Vad han gör för att bättra sin relation med ett av sina två barn framkommer tyvärr inte. Han säger istället under intervjun att i en perfekt värld skulle han göra totala motsatsen det vill säga vara hemma mer och vara trevlig, men det ser han inte som möjligt då det är svårt när barnet kommer hem som ett åskmoln. Fadern beskriver även svårigheten med att möta detta när han själv mår dåligt. Detta kan tolkas som att han känner sig misslyckad i sin roll som pappa.

Både Kastling (2010); www.rb.se beskriver hur många barn som blir vittne till våld i hemmet löper högre risk att senare i livet få sociala och psykiska problem. Som tidigare studier har visat, har barn som upplever våld under barndomsåren som vuxna förhöjd risk att dels utsättas

och dels utsätta andra för våld. Kastling (2010) skriver att så länge pappan inte söker hjälp för sitt beteende, kommer han inte till insikt om våldets bakomliggande faktorerna vilket bidrar till fortsatt förnekelse och försvar.

På frågan om hur de kunde garantera sina barn att det inte skulle förekomma mer våld hemma svarade en att det helt enkelt inte får upprepas igen. Återkommande talade två fäder om vikten att inte bli som sina egna fäder. Detta kan man tolka som en önskan om att reparera sin egen barndom. Genom att söka hjälp hos mansjourerna söker männen finna strategier som förhindrar att deras egen barndom går i arv. Vem som sen gynnas i detta beteende och i förändringen, fäderna eller barnen är egentligen inte så relevant här, så länge barnets behov tillgodoses.

Lindén (2010) beskriver att genom att få våldsutövande män att reflektera över sitt föräldraskap och framförallt kring sin roll som pappa, kan man även göra honom delaktig kring barnens säkerhet och behov.

Två av fäderna var extra noga med att poängtera att de ville att barnen i framtiden skulle kunna komma till dem med sina problem. Återkommande under mina intervjuer med fäderna var att samtliga funnit verktyg att arbeta med. Tre fäder uppgav att de sedan start på mansjouren mår mycket bättre och att de fått nya perspektiv på saker och ting och blivit mer tålamodiga. Hur de andra tre fäderna arbetade på att förbättra sin relation till barnen varierade. Från svaren kan man tolka att aktiviteterna med barnen var viktiga och att vara delaktig i barnens liv och att bygga tillit och relation igen. Att tala öppet med barnen om våldet ansågs också vara av betydelse för relationen. Fädernas svar tyder på vikten av att få samtala och reflektera kring sin situation, och för att få hjälp med att finna nya sätt att hantera sin och barnens situation.

10. Avslutande diskussion

Jag utgick från nedanstående frågeställningar:

Hur talar fäderna kring sitt våld? Utifrån försvar som bortförklaringar och rationaliseringar beskrivs våldet felaktiga tillrättavisningar i uppfostran, bråk med sin partner, våld riktat mot materiella föremål. Som en röd tråd präglades berättelserna av både skuld- och skamkänslor. Fysiskt våld kan antas vara mer stigmatiserande då fäderna inte hade problem med att tala om det psykiska och materiella våldet. Eget initiativ, anmälan och på rekommendation av nätverk och professionella var främsta orsaken till att man sökte sig till mansjourerna.

Relationen till barnen ansågs viktig för samtliga fäder med undantag för en far där ett barn var mindre betydelsefullt att ha relation med då barnet inte var bekräftande mot fadern.

Hur ser relationen mellan fäderna och barnen ut och hur tror de att barnen påverkas av våldet? Fäder uppgav att de trodde våldet påverkat barnen. Enade var fäderna i barnens reaktioner som uppvisat sig i rädslor, sorg och gråt. Utöver ovan nämnda reaktioner hade ett barn haft tillbakadragande, avvaktande reaktioner medan ett annat frusit till med uppspärade ögon. Beskrivningarna av barnens reaktioner var detaljerade och en far beskrev att barn ser och hör allt, även då de befinner sig i annat rum. En far uppgav att våldet på lång sikt kommer skada barnet och resultera i att det blir otryggt och drar sig till fel förebilder. Tre fäder hade på något sätt samtalat med sina barn om våldshandlingarna och två av dem bett om förlåt.

Fädernas föreställning om en god far beskrevs som någon barnet skulle kunna känna tillit och förtroende till. Att alltid finnas tillgänglig och stöttande på ett emotionellt- och fysiskt plan, någon som barnet kunde skratta, gråta med och känna närhet till var viktigt. Fäderna som själva vuxit upp med våld ansåg föräldrars förutsägbarhet, villkorslös kärlek och att föräldrarna sa förlåt viktigt. Dessa fäder ville vara annorlunda sina egna fäder, bland annat genom att vara bättre förebilder. För alla fäder spelade lek och aktiviteter stor roll i relationen till barnen. Av fyra respondenter uppgav två att de inte velat ha barn, en utav dem sa dock att när han väl fick dem så var det en "wow känsla". Fäderna talar i termer om närhet, trygghet, emotionell och fysisk tillgänglighet. Fäderna i studien kan anses ha god vetskap om vad samhället väntar av dem. Två av dem antyder att de på grund av arbete inte varit närvarande under barnens uppväxt och då även missat chansen att knyta an relation.

Hur fäderna idag arbetade på sin relation till barnen varierade.

En beskrev sig själv som värdelös och att han genom arbete försummat möjligheten att knyta an sina barn, tillsammans med att han inte velat ha barn och att barnets diagnoser ställer till det för relationen. Hade han kunnat göra om så hade han idag gjort motsatsen.

Två fäder ville ha barn och den sista ville ha de han idag har. Återkommande för två fäder var att inte bli som sina egna fäder.

Det ökade jämställdheten kan sägas bero på föräldrars ökade medvetenhet kring barnens utveckling och behov. Idag vet man att fäder och mödrar kan ha en lika viktig position i sina barns liv. Forskningsvärlden intresse för den omsorgsgivande och relationsinriktade fadern de senaste 50 åren visar att fäder engagerar sig mer i sina barn än någonsin tidigare och att det är av stor vikt för den moderna fadern att vara en del av familjen

Fäderna beskriver uttryckligen en önskan om att göra om och göra rätt. Under intervjun talar de i termer av omsorg och vad som för dem ansågs som viktiga egenskaper hos en far. Hur fäderna sade sig göra för att bättra sin relation till barnen var nyfunna perspektiv och verktyg en röd tråd berättelserna. Våldet få helt enkelt inte upprepas så en far. Återkommande var önskan om att barnen i framtiden skulle kunna vända sig till dem med sina problem. Sedan start på mansjouren har de mått mycket bättre och blivit mer tålamodiga i sina relationer till barnen. Aktiviteter, delaktighet, att bygga tillit och relation igen var andra viktiga faktorer inför framtida relation med barnen. Att tala öppet med barnen om våldet ansågs också vara av betydelse.

Att söka hjälp är en process, det är ett stort steg att ta.

Motiven till varför man söker hjälp kan se olika ut. Ofta har det kommit till en punkt där livssituationen blivit ohållbar för alla parter inblandade. Våldet har lett till konsekvenser som inte längre går att undkomma med försvar. Till exempelvis att kvinnan satt ett ultimatum eller att våldshandlingen lett till en anmälan. Men sen finns det de fall där mannen själv insett att han inte längre mår bra och att våldet måste komma till ett stopp, för att kunna bibehålla sina betydelsefulla relationer. Samtliga fäder var ense om att våldet inte hörde hemma i relationen till sina barn, detta visar de dels genom att söka hjälp för att komma till stånd med någon form av förändring. Men det visar sig även i hur de talar om barnens reaktioner till våld och hur de vill att deras relation skall se ut i framtiden. Att nå insikt om sina felaktiga beteenden innebär inte nödvändigtvis att man tillämpar alternativa strategier för att få utlopp för sina känslor. Ändock vill jag tro att det är en ett steg i rätt riktning att söka hjälp.

Samtliga fäder talar i våra samtal om nyfunna perspektiv och verktyg. Vikten av att finna nya strategier för att hantera sina känslor och situationer med sin partner och barnen, är det som fäderna ansett vara avgörande för deras vardag.

För att förändring skall komma till måste fäderna erkänna sitt våld, våga bemöta och förändra orsaksfaktorerna till våldet, att förstå hur barn påverkas av olika typer av våld samt att finna nya strategier att hantera framtida känslor och situationer i vardagen. Samtal är ett sätt varpå männen uttrycker att de blivit hjälpta, att få verktyg är ett annat, där spelar mansjourerna en avgörande roll.

Våld anses i regel som oacceptabelt, det strider mot normen av önskan om att leva i en trygg och säker miljö. När en person som till exempelvis den våldsutövande fadern inte lever upp till det normala uppförandet upplevs han ofta som defekt och som någon som bör straffas, rättas till eller rehabiliteras för att fungera som en god far. Den våldsutövande fadern kan i allra högsta grad betraktas som stigmatiserad, och tar man diskussionen ett steg längre, skulle man nästan våga sig på att säga att han till viss grad förtjänat sin stigmatisering vad gäller sina våldshandlingar. Det problematiska i stigmatisering är att människor utifrån tilldelandet av egenskaper och förutfattade meningar kring den våldsutövande fadern ofta inte ser bakom mannens handling och våld. Våldshandlingen är en sak men mannens våldshandling säger inte allt om hans föräldraskap. Det säger att han i vissa givna situationer i allra högsta grad brister i sin omsorgsförmåga. Men det säger lite om de goda egenskaperna han också har, och det säger ännu mindre om de situationer då samspelet mellan honom och barnet fungerar bra. Det problematiska med att tilldela individer egenskaper på misskrediterade föreställningar är att man inte ser hela individens verkliga identitet utan ser handlingen som en del av individens identitet som Goffman (2001) uttryckte det.

Jag håller med i Lindéns (2010) argument om hur vi måste förbi positionen som säger att om våld förekommit, ska pappan inte vara förälder och menar att vi måste se till hela situationen kring våldets orsaker och samband. Jag vill dock poängtera att barn under inga omständigheter skall råka illa ut på bekostnad av att en våldsutövande far är under förändringsprocess och att det skall tolkas som att han försöker.

Fäderna i studien visar omsorg och de försöker i olika uträkning förbättra sig. Detta anser jag måste tolkas som att vissa fäder är förmögna till förändring med bra verktyg som stöttning och egen motivation.

10.1 Förslag på fortsatt forskning

Om jag hade haft mer tid att ägna åt denna studie hade jag funnit det både relevant och intressant att fördjupa mig inom barnets upplevelser kring deras relation till sina våldsutövande fäder. Att jämföra barnens upplevelser av sin relation med sina fäders hade gett mer tyngd och heltäckande perspektiv åt studien. Jag tror även att det hade varit fördelaktigt med en fördjupning i ämnet vilka verktyg som barnen ansågs fungera bäst för att trygga dem. Med verktyg syftar jag till de verktyg som fäderna bär med sig från sina samtal med mansjouren. Det viktigaste är att papporna lyckas reglera sina impulser och affekter så att de kan förhindra att våld av alla slag uppstår. Med det sagt skulle det vara intressant att höra hur barnen uppfattar sina fäder före och efter behandling och om och i så fall på vilket sätt det gynnat deras relation? Ur fäders perspektiv hade det vidare varit intressant att undersöka effekten av skillnaden mellan individuella och gruppsamtal. Om tid, ålder, och relation till egna fäder spelar roll i relation till framgång i förändringsprocessen? En annan studie skulle kunna bygga enbart på hur papporna hanterar omgivningens syn på deras ageranden. Också studier kring vilket stöd samhället och arbetsgivare ger till våldsbrukande föräldrar. Hur agerar sjukvården? Hur jobbar BVC och socialtjänsten förebyggande? Skolan? Jag tror även att våldutsattas barns berättelser från sin barndom och hur de gått vidare, synen på sin pappa och sin barndom vore intressant att forska vidare på.

Hade man kunnat sammanfoga samtliga aspekter ovan i en och samma studie, tror jag att studien hade fått det djup som ämnet våld och faderskap förtjänar.

11. Källförteckning

- Askeland Rangul, I., Strand, A., & Saetre, I. (2002). Voldsutsatte kvinners erfaringer -et bidrag til arbeid med menn som utover vold. i M. (. Råkil, *Menns vold mot kvinner – Behandlingserfaringer og kunnskapsstatus* (ss. Kap.4 s.64-80). Oslo: Universitetsforlaget.
- Bangura Arvidsson, M. (2003). *Ifrågasatta fæder -Olika bilder av fæder till socialt utsatta barn*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Bernler, G. & Johnsson, L. (2001). *Teori för psykosocialt arbete* (Vol. Tredje utgåvan andra tryckningen). Falköping: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Bing, V. (1995:39). I fæders spår -når man förlorar sina spår bli man ingen. *Faderskap i skilda världar, sammanfattning av folkhälsoinstitutets konferens om faderskap 3/10-4/10 1994 i Yäby* (ss. 18-22). Stockholm: Folkhälsoinstitutet.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder uppl.2*. Malmö: Liber.
- Bäck-Wiklund, M., & Bergsten, B. (2005). *Det moderna föräldraskapet, en studie av familj och kön i förändring*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Eide, T. & Eide, H. (2006). *Kommunikation i praktiken: relationer, samspel och etik inom socialt arbete, vård och omsorg*. Malmö: Liber.
- Eliasson, M. (2000). *Mäns våld mot kvinnor : en kunskapsöversikt om kvinnomisshandel och våldtäkt, dominans och kontroll*. Stockholm: Natur och kultur.
- Eliasson, P. E. (2000). *Män, kvinnor och våld -att förstå och förändra våldsamt beteende*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Enander, V. (2011). *Skam - ett bortglömt band*. i V. Enander, S. Eriksson Larsson, J. Fries, C.
- Eriksson, M. (2009). Barn som upplever våld -män som utövar våld. i G. Heimer, & D. (. Sandberg, *Voldsutsatta kvinnor -samhällets ansvar* (2:a uppl. uppl., ss. 89-107). Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, M. (2003). *I skuggan av pappa. Familjerätten och hantering av fæders våld*. Stehag: Förlags AB Gondolin.
- Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (. (2011). Intervjuer. i G. Ahrne, & P. Svensson, *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 245). Malmö: Liber AB.
- Hammerlin, Y. (2002). Den <<totalitaere familie>> og dens volds- og maktformer. i M. (. Goffman, E. (2001). *Stigma - Den avvikandes roll oc identitet*. Stockholm : Nordstedts Förlag.

- Grünewald, A. B. (1995:39). Det frånvarande faderskapet -Vi bär på vår barndom hela livet. *Faderskap i skilda världar, sammanfattning av folkhälsoinstitutets konferens om faderskap 3/10-4/10 1994 i Yäby* (s. 2336). Växjö: Folkhälsoinstitutet.
- Råkil, M. *Menns vold mot kvinner -behandlingserfaringer og kunnskapsstatus* (ss. Kap.10 s. 187-204). Oslo: Universitetsforlaget.
- Havnesköld, L. & Mothander Risholm, P. (2005). *Utvecklingspsykologi, Psykodynamisk teori i nya perspektiv* (Vol. Andra upplagan). Falköping: Liber.
- Holmberg, C. & Enander, V. (2005). *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocess*. Ystad: Kabusa Böcker.
- Hydén, M (2010) Kap. 13 Meeuwisse, A. & Swärd, H. m.fl. (2010). *Perspektiv på sociala problem* . Stockholm: Natur och kultur.
- Hydén, M. & Hydén, L.-C. (2002). *Samtal om den nya familjen och det eviga föräldraskapet*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Isdal, P. (2002). *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia Förlag .
- Kastling, L.-Å. (2010). *Män som slår kvinnor -Om mäns våld och skam i nära relationer*. Stockholm: Themis.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Författarna och studentlitteratur.
- Lenneér Axelsson, B. (2010). *Förluster -Om sorg och livsomställningar*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Lindberg, J. (1995:39). Faderlighet -en hälsofråga. *Faderskap i skilda världar, sammanfattning av folkhälsoinstitutets konferens om faderskap 3/10-4/10 1994 i Yäby* (ss. 11-17). Stockholm: Folkhälsoinstitutet.
- Lycke, H. S., & Molin, P. K. (2002). Jeg er ingen volds mann -Voldsutövande menn som kontakter Alternativ til Vold. i M. Råkil, *Menns vold mot kvinner -behandlingserfaringer og kunnskapsstatus* (ss. Kap. 5, s. 81-99). Oslo: Universitetsforlaget.
- Meeuwisse, A., & Swärd, H. m. (2010). *Perspektiv på sociala problem* . Stockholm: Natur och kultur.
- Payne, M. (2002). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur.
- Plantin, L. (2001). *Män, familjeliv och föräldraskap*. Umeå: Boréa Bokförlag.
- Plantin. (2003). Mäns föräldraskap. i T. Johansson, & J. (. Kuosomanen, *Manlighetens många ansikten -fäder, feminister, frisörer och andra män* (ss. 150-165). Lund: Liber AB.

- Plantin, L. (2003). Det "Nya fadderskapet" -ett faderskap för alla? Om kön, klass och faderskap. i T. Johansson, & J. (. Kousmanen, *Manlighetens många ansikten -fäder, feminister, frisörer och andra män* (ss. 164-180). Lund: Liber AB.
- Plantin, L. (2003). Mäns Föräldraskap. i K. (. Johansson Thomas, T. Johansson, & J. m. Kuosmanen (Red.), *Manlighetens många ansikten -fäder, feminister, frisörer och andra män*. Lund: Liber AB.
- Ryen, A. (2004). *Kvalitativ intervju –Från vetenskapsteori till fältstudier* . Malmö: Liber.
- Råkil, M. (2002). *Menns vold mot kvinnor -behandlingserfaringer og kunnskapsstatus*. Universitetsforl.
- Saugstad, P. (2001). *Psykologins historia -en introduktion i modern psykologi*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Scheff J, T. & Starrin, B. (2002). Skam och sociala band -om social underordning och utdragna konflikter. i A. Meeuwisse, & H. Swärd, *Perspektiv på sociala problem* (s. 366). Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.
- SOU, (2001:72). *Barnmisshandel - Att förebygga och åtgärda*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Thurén, T. (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber.
- Watt Boolsen, Merete. (2007). *Kvalitativa analyser*. Sverige: Gleerups
- Överlien, C. (Oktober 2007). Barn som upplever pappas våld mot mamma -vad säger forskningen? *Nordisk sosialt arbeid 04/2007* , ss. 238-250.

Internetkällor

- Arlene F. Harder, (2009) <http://www.learningplaceonline.com/stages/organize/Erikson.htm>
- Etik, V. e. (01 2011). *www.vr.se*. Hämtat från Vetenskapsrådets rapportserie 1:2011: <http://www.vr.se/download/18.37fda2bc131b1093f688000926/God+forskningssed+2011.1.pdf> f 01 2005
- Kalland, M. (den 02 11 2006). *Varför är det så viktigt med tidig anknytning?* Hämtat från [www.minfamilj.huset.fi](http://minfamilj.huset.fi/files/Tidig%20anknytning%20Mirjam.pdf): <http://minfamilj.huset.fi/files/Tidig%20anknytning%20Mirjam.pdf> den 05 02 2012
- Landstingsstyrelsen. (den 31 10 2006). *För barnets bästa från utbildning till mötesplats – en översyn av föräldrautbildningen i Landstinget Sörmland samt utifrån genomförd översyn redovisade förslag*. Hämtat från www.landstingetsormland.se: <http://www.landstingetsormland.se/PageFiles/4990/F%C3%B6r%20barnets%20b%C3%A4sta%20fr%C3%A5n%20utbildning%20till%20m%C3%B6tesplats.pdf> den 05 02 2012

Kvinnofrid, N. c. (den 11 01 2011). *www.nck.uu.se*. Hämtat från Våldets uttryck och mekanismer:http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Vald_i_nara_relationer/Valdets_uttryck_och_mekanismer_amnesguide/ den 04 02 2012

Lindén, G. (den 21 05 2010). *Våld i nära relationer*. Hämtat från <http://www.valdinararelationer.se>: <http://www.valdinararelationer.se/sv/Vald-i-nara-relationer1/Nyhetsarkiv/Kan-en-valdsam-pappa-vara-tillrackligt-bra-foralder/>

L2, J. (den 01 06 2011). *www.lagen.nu*. Hämtat från Föräldrabalk (1949:381): <https://lagen.nu/1949:381> den 16 02 2012

NKC (den 30 01 2012). <http://www.nck.uu.se>. Hämtat från Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK):http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Barn_som_upplever_vald/Barn_som_upplever_vald_-_Kunskapsbankens_amnesguide/ den 05 02 2012

Regeringskanslietsrättsdatabaser. (2011:454). *Notisum*. Hämtat från www.notisum.se: <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19490381.htm>

Rädda Barnen (u.d.) *www.rb.se*. Hämtat från Barn som bevittnar våld: <http://www.rb.se/vartarbete/isverige/valdochsexuellaovergrepp/barnsombevittnar/Pages/default.aspx> 12 2011

SCB (den 14 12 2011). *Statistiska centralbyrån*. Hämtat från Barn- och familjestatistik: http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____27475.aspx den 20 02 2012

Socialstyrelsen. (06 2011). *Våld -Handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld*. Hämtat från www.socialstyrelsen.se: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2011/2011-6-9> 11 2011
(1999). *Socionomens yrkesroll ur olika perspektiv, redovisning av en intervjustudie. Utvärdering av socionomprogrammet*. Höskoleverket. Stockholm: Monica Wåglund.

UNICEF. (2009). *UNICEF Sverige*. Hämtat från <http://unicef-porthos-production.s3.amazonaws.com/barnkonventionen-i-sin-helhet.pdf>

VKV, (den 08 08 2011-08-08). *www.valdinararelationer.se*. Hämtat från Våld i nära relationer: <http://www.valdinararelationer.se/sv/Vald-i-nara-relationer1/Toppmeny/Halso--och-sjukvard/VKV/> den 04 02 2012(2004). *Samtal med barn i socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen.

<http://web4health.info/>. (den 29 09 2008). <http://web4health.info/>. Hämtat från Web 4 Health: <http://web4health.info/sv/answers/life-family-violence-rescue.htm> den 04 02 2012

12. Bilagor

Bilaga 1 Information och Samtyckebrev

Bilaga 2 Intervjuguide respondenter

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Göteborg den 2 november 2011

Hej mitt namn är Sandra,

Och jag är student på Göteborgs universitet. Som en del av min kandidatexamen på socionomprogrammet arbetar jag med en studie om våld och papparollen.

Under intervjun önskar jag undersöka hur du ser på din papparoll och relation till ditt/dina barn med anknytning till våldet som förekommit/förekommer på hemmaplan.

Som intervjuperson har du rättigheter för att trygga ditt deltagande. Dessa riktlinjer är utformade utav HSFR (Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet). Som intervjudeltagare har du rätten att bestämma under vilka former intervjutillfället kommer äga rum och hur länge de får ta. Det är frivilligt att delta och du kan närhelst önskat, avbryta intervjun. Du besvarar även endast de frågor som du vill och känner att du vill dela med dig av.

Att medverkande i studien innebär att du som intervjuperson är anonym, inga personuppgifter eller namn som kan röja din identitet kommer att användas.

Uppgifter som inhämtas under telefonsamtal samt intervjutillfällen kommer endast och uteslutande att användas för forskningsändamål och kommer inte att användas i övriga sammanhang.

Intervjun planeras ta ca: 1,5 timmar med reservation för att jag eventuellt behöver återkoppla till dig vid senare tillfälle om oklarheter uppstår. För att lättare kunna dokumentera det som sagts under intervjutillfället och för att minimera risken för att referera dig felaktigt önskar jag använda mig av en bandspelare under vårt samtal. Anteckningar och bandinspelning kommer att raderas efter det att studien färdigställts.

Det är med förståelse och ödmjukhet som jag tackar för din medverkan i min studie, det krävs både styrka och mod att dela med sig av känsliga ämnen.

Välkommen! Jag bjuder på fika!

Med vänliga hälsningar
/Sandra

Student:
Sandra Fantini
Tel:
Email:

Uppsatshandledare
Ing-Marie Johansson
Tel:
Email:

Intervjuguide

Fakta- och bakgrundsfrågor

1. Vill du börja med att berätta lite om dig själv? Ålder, yrke, hur många barn du har?
2. Du nämnde att du hade X antal barn, hur gamla är de? Träffar du dina barn idag? Och under vilka former?
3. Vill du berätta lite om vad som fick dig att söka till mansjouren?
4. Hur länge har du varit i kontakt med mansjouren?

Anser/känner/tror/menar du...

Vill du vara snäll och utveckla...

Förstod jag dig rätt när du sa att...

Relation

- Vad är en relation för dig?
- Vad är viktigt för dig avseende relation med ditt barn?
- Hur ser din relation ut till ditt/ dina barn?

Återuppbyggnadsprocess

- Tror du att dina barn har några förväntningar på dig? I så fall vilka?
- Tror du att dina barns förtroende och tillit har påverkats negativt utifrån ditt brukande av våld? Om ja, om nej, kan du vara vänlig och vidareutveckla ditt svar?
- Hur tror du att du kan vinna tillbaka dina barns förtroende och tillit?
- Answarets betydelse
- Samtalets betydelse
- Förklaringar till barnet (våldets konsekvenser)
- Anser du att det finns några svårigheter med att bygga relation, tillit och närhet till ditt/ dina barn? Om JA, vilka är dessa?

Våld och makt

- Kan du beskriva vad våld är för dig?
- Brukar du våld idag?
- Hur skulle du beskriva vad du känner/känt vid de tillfällen då du tar/tagit till våld?
- Vad skulle du säga var orsaken/orsakerna till att du brukar/at våld?
- Har du brukat våld i något avseende gentemot dina barn?
- Hur tror du att våldet påverkat dina barn?
- Vad är makt för dig?
- Vad är maktlöshet för dig?

Skuld och skam

- Hur skulle du beskriva känslan skuld?
- Du beskrev just känslan skuld, hur skulle du på liknande sätt kunna definiera skam?
- Tror du att dina barn jämför dig med andra barn pappor?
- Vet dina barn om att du sökt hjälp för att göra om och göra rätt/bättre?
- (Mirakelfrågan) Om du fick önska precis vad som helst, vad skulle det då vara?

Papparollen

- Hur tänkte du kring faderskap innan du fick barn?
- Var ni två om önskan att skaffa barn?
- Varför tror du att fäder är viktiga för sina barn? Om Ja, varför tror du det? Om inte, vill du utveckla det svaret?
- Vilka egenskaper tror du att ditt barn skulle ange som viktiga?
- Vad associerar du med papparollen?
- Vad är en god fadersgestalt enligt dig?
- Anser du att du har några av de egenskaper som du beskrivit som viktiga i papparollen?
- Finns det något som du anser att du kan jobba mer på?